1

Atatürk'ün Yazdığı

Yurttaşlık Bilgileri

Cumhuriyet

Dizgi - Baskı - Yayımlayan:
Yenigün Haber Ajansı
Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Haziran 1997

ATATÜRK'ÜN YAZDIĞI YURTTAŞLIK BİLGİLERİ

Günümüz Diline Çevirip
Basıma Hazırlayan:
NURAN TEZCAN

Cumhuriyet GAZETESİNİN
OKURLARINA ARMAĞANIDIR.

1881-1938

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9
Ulus 13
Başka Ulusların Ortaya Çıkışları 21
Ulusun Genel Tanımı 24
Ulusallaşma İlkesi 25
Türk Ulusçuluğu 26
Devlet 27
Egemenlik 28
Devlet Biçimleri 30
Demokrasi İlkesinin İçeriği 32
Demokrasi İlkesinin Tarihsel Gelişimi 33
Demokrasi İlkesinin Belirgin Nitelikleri 35
Cumhuriyet 37
Anayasamız 41
Demokrasiye Karşı Olan Çağdaş Akımlar 43
Yurttaşa Karşı Devletin Görevleri 47
Özgürlük 57
Özgürlüğün Tarihsel Gelişimi 58
Bireysel Özgürlük 60

Toplumsal Özgürlük 61
Özgürlüğün Çeşitleri 65
Kamuoyu 71
Kamuoyunun Kendi Kendine Örgütlenmesi 73
Gazeteler 76
Dernek Kurma ve Eğitim-Öğretim Özgürlüğü ...77
Dernek Kurma 78
Eğitim-Öğretim Özgürlüğü 79
Haber Verme ve Şikâyet Hakkı 79
Bireysel Hak ve Siyasal Hak 80
Özgürlüğün Korunması ve Yaptırımları 81
Bağnazlığı Aşma (Hoşgörülülük) 83
İş Bölümü 87
Dayanışma 89
Çalışma-Meslek 93
Meslek Nasıl Seçilir ve Nasıl Gerçekleştirilir? ...97
Yurttaşların Devlete Karşı Görevleri 101
Atatürk'ün El Yazılarından Örnekler 103

ÖNSÖZ

"Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları" adlı kitap Prof. Dr. A. Afetinan tarafından ilk kez 1930'da **"Vatandaş İçin Medenî Bilgiler"** adıyla yayımlanmıştır. Art arda baskıları yapılan ve uzun yıllar ortaokullarda ders kitabı olarak okutulan **"Vatandaş İçin Medenî Bilgiler"**in büyük çoğunluğu Atatürk'ün doğrudan doğruya kendisinin kaleme aldığı belgelere dayanmaktadır. A. Afetinan daha sonra bu belgeleri Atatürk'ün 25. ölüm yıldönümü nedeniyle Türk Tarih Kurumu'nun düzenlediği konuşma dizisinde "Atatürk'ün vatandaşlık hak ve vazifeleri üzerindeki düşünceleri" konusunu ele alarak dinleyicilere sunmuştur. Bunun büyük bir ilgi görmesi üzerine meslektaşlarının da destek ve yardımıyla belgelerin tümünü, Atatürk'ün ölümünün 30. yıldönümünde elinde bulunan notları da ekleyerek **"Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları"** (Türk Tarih Kurumu, Ankara 1969) adıyla yayımlanmıştır.

Bu yapıt iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm A. Afetinan tarafından Atatürk'ün yazılarına dayanarak onu biraz daha genişleterek, ayrıca seçim, vergi, askerlik konuları da eklenerek hazırlanmıştır. Burada yer alan seçim, vergi ve askerlik konuları kitabın hazırlandığı yıllardaki yasa ve koşullara göre yazılmıştır. Nitekim vergi bö-

lümü, o zamanki Başbakanlık müsteşarı ve iktisat profesörü Kemal (Tengirşenk) Beyefendi ile maliye profesörü ve Büyük Millet Meclisi, başkanvekili Hasan (Hüsnü Saka) Beyefendi'den edinilen bilgilerin, notların yine günün Maliye Bakanı Şükrü Saracoğlu tarafından gözden geçirilip, o günkü yasalara göre eksikleriniin giderilmesiyle, hazırlanmıştır (agy s. 94).

İkinci bölüm ise devlet düzenine ilişkin olup Kütahya milletvekili Recep (Peker) Bey tarafından hazırlanmış ve onun adıyla kitapta yer almıştır.

Bu kitabı oluşturan belgeler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uygar ülkeler arasındaki yerini ancak bilinçli ve özgür düşünebilen yurttaşlar yetiştirilmesiyle alabileceği gerçeğini gören Atatürk'ün, bu amaçla 1929 güzü ile 1930 Ocak ve Şubat aylarında yazmış olduğu yazılardır. Bu yazıların nasıl ortaya çıktığını A. Afetinan, kitabının girişinde şöyle anlatmaktadır:

"1929/1930 ders yıllarında Ankara Musiki Muallim Mektebi'nde öğretmenlik görevime, 'Yurt Bilgisi ve Tarih' dersleri vermek üzere başlamıştım. Yurt bilgisi için okutacağım ders kitabını Atatürk gördüğü zaman yeterli bulmamıştı. Kitabın konuları ise kendisini ilgilendirdiği için evvela benim Fransız Lisesi'nde okuduğum <Instruction civique> kitabımdan bazı tercümeler yapmamı istedi. Aynı zamanda, bu konulara ait çeşitli kitapları, genel sekreteri Tevfik Bıyıkoğlu'na araştırtarak Almanca'dan bazı tercümeler yaptırmıştı. Kendisi Fransızca'dan ve Türkçe'den okuduklarına bu tercümelerden de istifade ederek, bazı konuları bizzat yazmış veya bizlere, yani bana ve genel sekretere dikte ettirmiştir. Benim o zamanki çalışma-

larım bu konulara ait kitapları aramak, okumak ve icabederse tercüme ederek notlar almak idi. Bu suretle 'Yurt Bilgisi' derslerimi program uyarınca yeni incelemelere göre veriyordum.

Yine **"Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları"** kitabının giriş bölümünde anlatıldığı üzere 'Yurt Bilgisi' dersleri için bu yolla ortaya çıkan konular Atatürk'ün sofrasında ve çevresinde tartışılarak, yurdun çeşitli bölgelerinde bulunan aydın kişilerin görüşleri sorularak değerlendirilmiş ve ondan sonra Atatürk kendi yorumunu katarak kaleme almıştır.

Atatürk'ün bu kitabı oluşturan yazılarından, günümüzde birçok yazı ve kitapta kaynak olarak yararlanılmaktadır. Bu yazılar kuşkusuz, kişide toplumun bir bireyi olarak yurttaşlık bilincinin gelişmesi açısından ve Atatürk'ün doğrudan doğruya kendi görüşlerinden tanınıp anlaşılması açısından büyük bir önem ve değer taşımaktadır. Bu yazıların, bugünün Türkçesi'ne aktarılması görevi Türk Dil Kurumu tarafından, kurumun resmi devlet dairesi yapılmasından kısa bir süre önce, Aralık 1982'de 33/1158 sayılı yürütme kurulu kararı ve Prof. Dr. A. Afetinan'ın izniyle bana verilmişti. Büyük bir kıvançla ve tutkuyla çalıştım. Ancak A. Afetinan'ın eklediği, tamamen o günün koşullarına ve yasalarına göre yazılmış olan seçim, vergi ve askerlik bölümlerini buraya almadım. Buna karşılık A. Afetinan'ın Atatürk'ün düşüncelerini tamamlayıcı nitelikte olan tümcelerini olduğu gibi bıraktım. Bundan başka A. Afetinan'ın yayımladığı bölümde yer almayan kimi eksik sayfa ve bölümleri de ekleyerek Atatürk'ün görüşlerini bir bütün olarak ortaya koymaya çalıştım.

Atatürk'ün burada yer alan görüşleri O'nun akılcı, çağcıl ve çağını aşan kişiliğinin başka bir kanıtıdır. Bugün Atatürk ilkelerinin anlaşılmasına, yorumlanmasına, o ilkelerin toplumumuz için taşıdığı değerin kavranmasına ışık tutan, yol gösterici nitelikte olan bu değerli görüşlerin günümüz Türkçesi'yle yayımlanması, kişiye büyük sorumluluk yükleyen bir görevdi. Bu nedenle, onları günümüz Türkçesi'ne aktarırken Atatürk'ün tümce yapısına ve biçemine olabildiğince bağlı kaldım. Ancak kimi yerlerde yeni sözcükleri kullanırken, anlatımın akıcılığını sağlamak için tümce yapısını değiştirmek gerekiyordu. Bu durumda da özgün tümcedeki anlamın, vurgunun yitirilmemesini göz önünde bulundurarak tümceleri kurmaya çalıştım. Çalışmamı zaman içinde pekiştirip düzeltirken, Atatürk'ten yapılan başka Türkçeleştirmeleri de okudum ve kendimi denetledim. Uzun bir süreden beri üzerinde özenle çalışıp bugünün Türkçesi'ne aktardığım bu yapıt, yetkililerin, eleştirilerine açık, içtenlikli bir denemedir.

Bana bu olanağı veren Prof. Dr. A. Afetinan Hanımefendi'yi rahmetle anar, başta eski Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı Sayın Cahit Külebi'ye ve o günkü yürütme kurulunun sayın üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, Atatürk'ün kendi eliyle yazdığı (ki, el yazılarıyla yazılmış sayfalardan örnekler, bu kitapçığın sonuna eklenmiştir) "Yurttaşlık Bilgileri"nin Çağdaş Yayınları arasında çıkmasını sağlayan; dizgi, baskı, düzeltme sırasında çeşitli yardımlarını esirgemeyen Sayın Sami Karaören'e de teşekkürlerimi sunmaktayım.

Nuran TEZCAN

ULUS

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir. [351 (1)]*

Ulus sözünden ne anlaşılır; ne anlaşılması gerekir? Bunu anlatayım:

Sözlerimin kolay anlaşılması için yine Türk ulusuna bakacağım; çünkü yeryüzünde ondan daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir ulus yoktur ve bütün insanlık tarihinde de görülmemiştir. Bugünkü Türk ulusuna, bir resim tablosuna bakar gibi bakalım ve şimdiye değin edindiğimiz bilgilerin yardımıyla düşünelim; bu tabloda neler görüyorsak, bu tablo bize neler anımsatıyorsa, onları birer birer söyleyelim:

1) Türk ulusu, bir halk yönetimi olan Cumhuriyet'le yönetilen bir devlet kurmuştur. (352 (2)]

---

* [351 (1)] Bu ve bundan sonra sürüp gidecek olan köşeli ayraç içindeki bu sayılar, Türk Tarih Kurumu'nca 1969 yılında yayımlanan Prof. Dr. Afetinan'ın **"Medenî Bilgiler"** kitabında Atatürk'ün el yazılarının yer aldığı sayfa ve bölümleri göstermektedir.

2) Türk devleti laiktir. Her yetişkin dinini seçmekte özgürdür.

3) Türk ulusunun dili, Türkçe'dir. Türk dili yeryüzünde en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Bu nedenle her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk ulusu için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk ulusu, geçirdiği sayısız sarsıntılar içinde ahlakının, erdemlerinin, gelenek ve göreneklerinin, anılarının, kendi yararlarının, kısaca bugün kendi ulusallığını oluşturan her şeyin diliyle korunduğunu görüyor. Türk dili, Türk ulusunun yüreğidir, belleğidir.

4) Türk ulusu Asya'nın batısında [353 (2)] ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırlarıyla ayrılmış, dünyaca tanınmış, büyük bir yurtta yaşar. Onun adına "Türk Eli", *Türk Yurdu* derler. Türk Yurdu çok daha büyüktü. Yakın ve uzak çağlar düşünülürse, Türk'e yurtluk etmemiş bir anakara (kıta) yoktur. Bütün yeryüzünde Asya, Avrupa, Afrika Türk atalarına yurt olmuştur. Bu gerçekleri eski ve özellikle yeni tarih belgeleri göstermektedir. [354 (4)] Fakat bugünkü Türk ulusu, varlığı için bugünkü yurdundan memnundur. Çünkü Türk, derin ve ünlü geçmişinin, büyük ve güçlü atalarının kutsal kalıtlarını bu yurtta da koruyabileceğine; o kalıtları, şimdiye değin olduğundan çok daha fazla zenginleştirebileceğine inanmaktadır.

5) Türk ulusunun her bir bireyi, bazı ayrılıklar dışında, genellikle birbirine benzer. Kimi yaradılış ayrılıklarını ise doğal karşılamak gerekir. Çünkü Mezopotamya, Mısır

koyaklarından başlayan ve bilinen tarihten önce, Sibirya steplerinden başlayarak Orta Asya, Rusya, Kafkasya, Anadolu, dünkü ve [355 (5)] bugünkü Yunanistan, Girit ve Romalılar'dan önceki Orta İtalya, kısacası Akdeniz kıyılarına değin yayılmış, yerleşmiş ve birbirinden farklı iklimlerin etkisi altında başka soylardan gelen insanlarla binlerce yıl yaşamış, kaynaşmıştır. Bu denli eski, bu denli büyük insan topluluğunun bugünkü çocuklarının tamamen birbirlerine tıpatıp benzemelerine olanak var mıdır? Hiçbir zaman ve hiçbir yerde küçük bir ailenin bile çocuklarının bütünüyle birbirlerine tıpatıp benzemelerine olanak var mıdır? Hiçbir zaman ve hiçbir yerde küçük bir ailenin bile çocuklarının bütünüyle birbirlerine benzedikleri görülmemiştir. Türkler'i yalnız bir noktada, iklim farklılıkları olmayan dar [356 (6)] bölgede ortaya çıkmış sanmak doğru değildir. Türkleri yukarıda söylediğimiz gibi, çok geniş bir yeryüzü alanında ortaya çıkmış; ailelerin birleşerek (klan) ve sopların birleşerek boy (kabile) ve boyların birleşerek öz (aşiret) ve özlerin de birleşerek siyasal bir topluluk olan 'el' (medine) ve en son olarak da 'el'lerin bir özekte (merkezde) birleşmesiyle büyük bir toplum oluşturmuşlardır. <Büyük Türk topluluğunu oluşturan budunların nitelikleri yönünden aralarında büyük bir ayrım bulunmamakla birlikte [357 (7)] geniş bir soy kaynağından gelmeleri ve nüfus yoğunluğu açılarından düşünülecek olurlarsa Türk budunları arasındaki manevi bağın gevşek olması, çeşitli adlar altında, çeşitli roller oynamaları çok doğaldır. Bu nedenledir ki tarih, olaylarını yazdığı

budunları nerede, nasıl ve hangi adla tanıdıysa o biçimde yazmıştır. Böyle olmakla birlikte, bugünkü Türk ulusunun aslı, aynı kökenin, aynı uzun ve ortak geçmişin saptadığı belli tiptir, Türk tipi.

6) Bu son sözlerden anlaşılıyor ki, Türk ulusunu oluşturan insanların *tarihi birdir.*

7) Türk ulusunun ortak niteliği [358 (8)] olarak yansıyan başka bir yanı daha vardır.>* Gerçekten dikkat edilecek olursa, Türkler'in aşağı yukarı hep aynı ahlak anlayışına sahip oldukları görülür. Bu yüksek ahlak, başka hiçbir ulusun ahlakına benzemez. Ahlakın ise ulusun oluşumundaki yeri çok büyüktür ve çok önemlidir. Bu önemi iyice anlamak için ahlak üzerine birkaç söz söylemek yerinde olur. Ahlak dediğim zaman, ahlak kitaplarında yazılı olan öğütleri demek istemiyorum; şundan dolayı ki, ahlaklılıktır [359 (9)] diye yaptığımız davranışlar ve yapmaktan çekindiğimiz davranışlar; kitaplarda yazılı olan ya da birtakım ahlak öğreticilerinin önerdikleri şeylerden daha önce gelir. Ve bu davranışlar, o sözlerden, öğütlerden ayrı olarak, onlara kesinlikle kulak vermeksizin insanların yaptığı davranışlardır. Davranış, kuramların yönlendiricisi ve buyurucusudur. Ahlak kurallarının nasıl konulması gerektiği, ahlaklılık olduğu anlaşılan davranışlar yapıldıktan, denendikten sonra anlaşılır.

---

* < >: Bu ayraç içine alınmış bölümler, Atatürk'ün el yazılarıyla yazılmış metinde olup da rahmetli Prof. A. Afetinan'ın "Medenî Bilgiler"inde bulunmayan bölümlerdir.

Bir iş, her neye ilişkin olursa olsun insanın bir güç kullanmasını, yorulmasını [360 (10)] gerektirir. İnsanlar zorunlu olmadıkça kendilerini yormak istemezler. Oysa kimi işler vardır ki, kendiliğinden, insana, onu yapmak için, içinden gelen bir istek, bir eğilim esinler ve o iş, istenen bir iş olur. İşte, ahlaksal davranışlar da aynı zamanda hem zorunlu ve hem de istenen davranışlardır.

Bir işin, davranışın ahlaksal bir değer taşıması onun, tek tek insanların ötesinde daha yüce, daha üstün bir kaynaktan doğmasındandır.

O kaynak toplumdur; ulustur.

[361 (11)] Gerçekte ahlaksal düzen, tek tek belli kişilerin ötesinde ve üstünde yalnız toplumsal, ulusal olabilir. Ulusun toplumsal düzeni ve güvenliği, bugünkü ve gelecekteki rahatlığı, mutluluğu, esenliği ve korunmuşluğu, uygarlıkta ilerleme ve yükselmesi için insanlardan her bakımdan ilgi, çaba, özveri; gerektiğinde seve seve özvarlığını gözden çıkarmayı isteyen ulusal bir ahlaktır. her yönden gelişmiş ve eksiksiz bir düzeye ulaşmış bir ulusta, ulusal ahlak gerekleri, o ulusun bireylerince, öyle ki usa vurulmaksızın vicdan sesiyle ve duygusal bir güdü ile yapılır. En büyük ulusal duygu, ulusal coşku, işte budur.

[362 (12)] Ulus analarının, ulus babalarının, ulus öğretmenlerinin ve ulus büyüklerinin; evde, okulda, orduda, fabrikada her yerde ve her işte ulus çocuklarına, ulusun her bireyine bıkmaksızın ve sürekli olarak verecekleri ulusal eğitimin amacı, işte bu yüksek ulusal duyguyu sağlamlaştırmak olmalıdır.

8) Ahlakın, ulusal, toplumsal olduğunu söylemek ve o, ortak vicdanın dile gelmesidir demek, aynı zamanda ahlakın kutsal niteliğini de tanımaktır. Ahlak kutsaldır; çünkü aynı değerde eşi yoktur ve başka hiçbir tür değerle ölçülemez.

Ahlak kutsaldır; çünkü en büyük ahlaksal gerçeklik [363 (13)] sahibi olan bir gerçekleştiriciye dayanmaktadır. O gerçekleştirici de yalnız ve yalnız toplumdur. Ondan başka bir gerçekleştirici yoktur. Tanrısallık; değiştirilmiş, simgesel olarak düşünülmüş olan toplum da içermektir. Çünkü vicdanlarımız üzerinde etkili olan ruhsal yaşam, toplum bireyleri arasındaki etki ve tepkilerden oluşur.

Gerçekte toplum yoğun bir düşünce ve ahlak etkinliklerinin odağıdır.

9) Din birliğinin de bir ulusun [364 (14)] kuruluşunda etkili olduğunu söyleyenler vardır. Ne var ki biz, bizim gözümüzün önündeki Türk ulusu tablosunda bunun tersini görmekteyiz.

Türkler, İslam dinini benimsemeden önce de büyük bir ulus idi. Bu dini benimsedikten sonra, bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan İranlıların, ne de Mısırlıların ve başkalarının Türklerle birleşip bir ulus oluşturmalarına yol açtı. Tersine, Türk ulusunun ulusal bağlarını gevşetti; ulusal duygularını, ulusal coşkusunu uyuşturdu. Bu çok doğaldı. Çünkü Muhammed'in kurduğu din bütün [365 (15)] ulusallıkların üstünde yaygın bir Arap ulusçuluğu politikasına dayanıyordu. <Bu Arap düşüncesi, ümmet sözcüğü ile ifade olundu. Muhammed'in dinini kabul

edenler kendilerini unutmaya, hayatlarını Allah sözcüğünün yer yerde yükseltilmesine adamaya zorunlu idiler. Bununla birlikte Allah'a kendi ulusal dilinde değil, Allah'ın Arap budununa gönderdiği Arapça kitapla ibadet ve duada bulunacaklardı. Arapça öğrenmedikçe Allah'a ne dediğini bilmeyecekti. Bu durum karşısında Türk ulusu birçok yüzyıllar boyunca ne yaptığını, ne yapacağını bilmeksizin, adeta bir sözcüğünün [366 (16)] bile anlamını anlamadan Kuran'ı ezberleyip beyni sulanmış hafızlara döndüler. Başlarına geçebilmiş olan hırslı hükümdarlar, Türk ulusunca ne olduğu, kim olduğu belirsiz cahil hocalar ağzıyla saçılan ateş ve azap ile korkunç bir karanlık ve karışıklık içinde kalan dini, kendi tutkuları ve politikaları uğruna bir araç olarak kullandılar. Bir yandan Arapları zorla buyrukları altına aldılar, bir yandan Avrupa'da Allah sözcüğünün kutsal parolası altında Hıristiyan uluslarını yönetimleri altına aldılar. Fakat onların dinlerine ve ulusallıklarına ilişmeyi düşünmediler. Ne onları ümmet yaptılar [367 (17)] ne de onlarla birleşerek güçlü bir ulus yarattılar. Mısır'da belirsiz bir adamı halifedir diye, yok ettiler; hırkasıdır diye, bir *palaspareyi* halifelik belgisi ve üstünlüğü olarak altın sandıklara koydular. Halife oldular. Kimi zaman doğuya, kimi zaman batıya, kimi zaman da dört bir yana saldıra saldıra Türk ulusunu Allah için, peygamber için topraklarını, çıkarlarını ve benliğini unutturacak, yalnız Allah yolunda olacak denli derin bir kendinden geçmişlik ve yorgunluk beşiğinde uyuttular. Ulusal duyguyu yok eden, bu dünyaya değer verdirmeyen; yok-

sulluklar ve yoksunluklar ve kötülükler baş göstermeye başlayınca da, asıl gerçek mutluluğa öldükten sonra öbür dünyada kavuşulacağı inancını aşılayan *dinsel dogma* [368 (18)] ve *dinsel duygu,* ne var ki ulusun uyanıp aklı başına geldiği zaman, şu acı gerçeği görmesine engel olamadı. Bu korkunç manzara karşısında kalanlara, kendilerinden önce ölenlerin ahiretteki mutluluklarını düşünerek ya da bir an önce ölmeye dua ederek ahirete kavuşmayı öğütleyen bir din duygusu, dünyanın en acı tokatıyla Türk ulusunun vicdanındaki çadırını yıktı; çağrılıları, Türk düşmanları olan Arap çöllerine gitti. Türkler'in ortak vicdanı, derhal yüzlerce yıllık güçle ve açılıp ilerleme tutkusuyla, büyük bir coşkuyla çarpışıyordu. Ne oldu? Türk'ün ulusal duygusu artık ocağında ateşlenmişti. Artık Türk, cenneti değil, eski ve gerçek büyük Türk atalarının kutsal kalıtlarının, [369 (19)] son Türk 'el'lerinin savunma ve korunmasını düşünüyordu. İşte dinin ve din duygusunun Türk ulusunda bıraktığı anı.>

10) Türk ulusu, ulusal duyguyu, din duygusuyla değil, fakat insanlık duygusuyla yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında ulusal duygunun yanında insanlık duygusunun onurlu yerini her zaman korumakla övünç duyar. Çünkü Türk ulusu bilir ki, bugün tuttuğu dönülmez uygarlık yolunda bağımsız; fakat kendileriyle koşut düzeyde ilerlediği tüm uygar uluslarla [370 (20)] karşılıklı insancıl ve uygar ilişki, elbette gelişmemizi sürdürmek için gereklidir. Ve yine bilinmektedir ki Türk ulusu, her uygar ulus gibi geçmişin bütün evrelerinde buluşlarıyla,

bulgularıyla uygarlık dünyasına katkıda bulunmuş insanların, ulusların değerini bilir ve onların insanlığa bıraktıkları kalıtsal anıları saygıyla korur. Türk ulusu, insanlık evrenine gönülden bağlı bir üye ailedir.

[371 [21)] **Özetleme:** Bütün bu söylediklerimizi kısa bir çerçeve içine sokmak istersem, şöyle diyebiliriz: Türk ulusunun ortaya çıkışında etkisi görülen doğal ve tarihsel olgular şunlardır:

a) Siyasal varlıkta birlik
b) Dil birliği
c) Yurt birliği
ç) Soy ve köken birliği
d) Tarihsel yakınlık
e) Ahlak yakınlığı

Başka Ulusların Ortaya Çıkışları

Türk ulusunun oluşumunda tümü bir arada var olan bu koşullar, başka ulusların oluşumunda hemen hemen yok gibidir. Daha genel bir tanım yapabilmek için diyelim ki, bir topluma [372 (22)] ulus diyebilmek için bu koşulların aynı zamanda tümünün ya da bir bölümünün bir arada olması gerekir. Bütün uluslar tamamen aynı koşullar altında kurulmamış olduklarına göre Türk ulusu için yaptığımız gibi, başka her ulus için ayrı ayrı irdelemeler yapılmadıkça ulus kavramını genel ve bilimsel olarak tanımlamak güçtür. Çünkü belirlediğimiz koşullar, insanların

ulus olarak oluşumunda genellikle yardım etmiş koşullardır. Ne var ki, bu oluşum biçiminden başka, hemen hemen bu koşulların hiçbirinin etkisi söz konusu olmadan gerçekleşmiş [373 (23)] ulus oluşumları da vardır. Örneğin: İngilizler ile Kuzey Amerikalılar aynı dili konuşmalarına karşın ayrı ayrı uluslardır. <Sonra, İsviçre'de dilleri ve kökenleri başka başka olan üç azınlık vardır: Alman, Fransız, İtalyan. Bunlar İsviçreli adı altında tek bir ulus olarak sayılmaktadırlar.>

Güney Amerika'da beyazlarla yerliler dirsek dirseğe yaşayan Amerikalılardır.

Bugün, büyük, çağdaş uluslardan olan Fransızların, İngilizlerin, çeşitli soyların karışması sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. [Bir ulusun oluşumunda toprağın önemini büsbütün yok sayanlar da vardır. Bu düşüncede olanlar, toprak yalnızca çalışma ve uğraşma alanıdır, diyorlar.

Şimdi şu noktaya dikkat edelim: Fransızlarla İngilizler arasındaki savaşlar her iki ulusta ulusallaşma bağlarını güçlendirdi.]* Alman uluslaşması, Napoleon'a karşı yapılan savaşlardan; İspanya uluslaşması, Faslılarla [374 (24)] yapılan savaşlardan doğdu. Eski küçük Yunan hükümetleri İranlılara karşı koymak için birleştikten sonra Yunan uluslaşması başlar. Türkler'in, her şeye karşın bütün çağlarda ulusal dayanışmasını ve bağlarını korumaları, he-

* Köşeli ayraç içindeki bölümler Prof. Dr. A. Afetinan'a aittir.

men her zaman sürekli savaş durumunda bulunmalarındandır. Son devrim yıllarında birlik gücünün doğmasına, içinde bulunulan savaş durumunun etkisi büyük ve önemlidir.

Bu bilgilere göre savaş, türlü soylardan gelen insanların birleşmesinde en güçlü etkendir.

[375 (25)] "Ulus neye denir?" sorusuna, bugünkü çağdaş anlayışlara uygun, bilimsel bir tanım verebilmek için yürüttüğümüz irdelemeyi yeterli sayalım. Onun üzerinde bir an durup düşünelim. Bugün Türk Cumhuriyeti'ni kurmuş olan Türk ulusunu irdelerken saptadığımız koşulları yeniden gözden geçirelim:

a) Siyasal varlığımızın dışında, başka ülkelerde, başka siyasal topluluklarla isteyerek ya da istemeyerek yazgılarını birleştirmiş, bizimle dil, soy, köken birliği olan ve üstelik yakın, uzak [376 (26)] tarih ve ahlak yakınlığı görülen Türk toplulukları vardır. Tarihin binbir olayının akışı sonucunda ortaya çıkan bu durum, Türk ulusu için acı bir anıdır, ne var ki, Türk ulusunun oluşumundaki soyluluğu ve dayanışmayı gerek tarih ve gerekse bilim açılarından kesinlikle sarsmaz.

b) Bugünkü Türk ulusunun siyasal ve toplumsal birliği içinde kendilerine Kürtlük, Çerkezlik, Lazlık ya da Boşnaklık düşüncesi aşılanmak istenmiş yurttaş ve ulustaşlarımız vardır. Ancak geçmişin zorbalık dönemlerinin bir sonucu olan bu yanlış adlandırmalar, -düşmana alet olmuş birkaç, [377 (27)] gerici, beyinsiz dışında- ulus bireyleri üzerinde üzüntüden başka bir etki yaratmamıştır. Çün-

kü ulusun bu bireyleri de genel Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlak anlayışına ve hukuka sahip bulunuyorlar.

<Ayrı ve büyük bir çoğunluğa sahip bir topluluk olduğunu ileri sürmüş ve bu yüzden Türkler'le birleşip bir ulus kurmak istememiş olan Araplar, -hem de dinlerini kabul ettiğimiz halde- acaba bugünkü bağımlılıklarından memnun mudurlar?>

[378 (28)] c) Bugün içimizde bulunan Hıristiyan, Musevi yurttaşlar, yazgılarını ve geleceklerini Türk ulusallığına kendi vicdanlarından gelen istekleriyle bağlandıktan sonra kendilerine yan gözle yabancı diye bakılması, uygar Türk ulusunun soylu ahlakından beklenebilir mi?

Ulusun Genel Tanımı

Bundan sonra ortak ulusal düşüncenin, ahlakın, duygunun, coşkunun, anı ve geleneklerin ulus bireylerinde oluşmasını ve kökleşmesini sağlayan ortak geçmişin, birlikte yaratılmış ve yaşanmış tarihin, vicdanları ve kafaları doğrudan doğruya birleştiren ortak dilin [379 (29)] ulusların oluşumunda en önemli etkenler olduğunu bir kez daha vurguladıktan sonra ulus üzerine, ikincil öğeleri göz önüne almadan, mümkün olduğu kadar her ulusun yapısına uyabilecek bir tanımı biz de verelim:

a) Zengin bir anı kalıtına sahip bulunan;

b) Birlikte yaşamak konusunda ortak istek ve uzlaşmada içtenlikli olan;

c) Ve sahip olunan kalıtın korunmasını birlikte sürdürmek konusunda [380 (30)] iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden ortaya çıkan topluluğa **ulus** adı verilir.

Bu tanım iyice düşünülecek olursa, bir ulusu oluşturan insanlar arasındaki bağların değerine, gücüne ve vicdan özgürlüğüyle insanlık duygusuna verilen önem kendiliğinden anlaşılır.

Gerçekten *geçmişten* kalan ortak utku ve acı kalıtı;

Gelecekte gerçekleştirilecek ortak izlence;

Birlikte sevinmiş olmak, birlikte aynı umutları beslemiş olmak.

Bunlar elbette bugünün uygarlık anlayışında, bütün öteki [381 (31)] koşulların üstünde bir anlam ve kapsam taşır.

[Bir ulus kurulduktan sonra bireylerinin, devlet yaşamında, ekonomide ve düşünce yaşamında ortaklaşa çalışmasıyla ortaya çıkan ulusal kültürde, kuşkusuz ulusun her bireyinin çalışma payı, katkısı ve hakkı vardır. Buna göre bir kültürden olan insanlardan oluşan topluluğa ulus denir, dersek ulusun en kısa tanımını yapmış oluruz.]

Bundan önce belirlediğimiz tanıma dayanarak diyebiliriz ki, uluslaşma sorunu, bireysel ve ortak özgürlük sorunudur.

Öyleyse sorunu ilke olarak dile getirelim.

Uluslaşma ilkesi

Bir ulusun, başka uluslara göre doğal ya da sonradan kazanılmış, kendine özgü karakterlere sahip olması, başka uluslardan ayrılan bir organik yapı oluşturması, çoğu kez onlardan ayrı olarak, onlara koşut bir gelişmeye çaba göstermesi olgusuna uluslaşma ilkesi [382 (32)] denir.

Bu ilkeye göre her birey ve her ulus kendisine karşı iyi niyetli olunmasını ve topraklarına tam olarak sahip olmayı istemek hakkına ve bu hakkın kullanılmasını yasak-

layan ya da sınırlayan her türlü engeli yok etmek hak ve özgürlüğüne sahiptir.

Bu ilke, bize hangi ulusların özgür, hangilerinin özgürlüğünden şu ya da bu biçimde yoksun olduklarını, yani ulus adını taşımaya yaraşır olmadıklarını kolaylıkla gösterir.

[383 (33)] <Şimdi kendi kendinize sorunuz!

1) Çinliler ulus mudur? -Hayır! Niçin?

2) Afganlılar ulus mudur? -Hayır! Niçin?

3) Hintliler, Trablusgarplılar, Tunuslular, Faslılar, Suriyeliler, başlarında kralları olan Iraklılar, Mısırlılar, Arnavutlar, bütün bu ümmeti Muhammed özgür müdürler, ulus mudurlar?*

- Özgür değildirler, ulus değildirler. Ümmettirler, bağımsız değildirler. Niçin?

4) Türkler özgür müdürler, ulus mudurlar? -Evet! Niçin>

Türk Ulusçuluğu

(Türk ulusçuluğu, ilerleme ve gelişme yolunda ve uluslararası ilgi ve ilişkilerde, bütün çağdaş uluslara koşut ve onlarla bir uyumda yürümekle birlikte Türk toplumunun kendine özgü niteliklerini ve başlıbaşına bağımsız özbenliğini saklı tutmaktır.]

[Bilmeli ki, ulusal benliğini bilmeyen uluslar, başka ulusların avıdır. 1923 Gazi M. Kemal]

---

* Mutlulukla belirtiriz ki, bu ülkeler, o günler için belirtilen bu gerçeği değiştirmeyi başaran savaşımlar vererek, uluslar arasındaki onurlu yerlerini aldılar.

DEVLET

5 Kasım 1929 Salı akşamı

[384 (16)] Ulusun ne olduğunu açıklarken, demiştim ki, Türk ulusu, bir halk yönetimi olan cumhuriyetle yönetilir, bir *Devlet*tir.

Şimdi, devlet ne demektir, bunu açıklayarak anlatayım:

Devlet dediğimiz zaman her şeyden önce bir insan topluluğu, bir ulus varlığı anlaşılır.

[385 (17)] Bundan sonra, bu insan topluluğunun coğrafya sınırlarıyla belirlenmiş bir toprakta yerleşmiş olduğu görülür. Yine ulus konusunda demiştim ki, Türk ulusu, Asya'nın batısında ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırlarıyla ayrılmış, dünyaca tanınmış büyük bir yurtta yaşar, onun adına "Türk Eli" derler. Ulus olma sorununun bireysel ve ortak bir özgürlük sorunu [386 (18)] olduğunu biliyoruz. Yani bir ulusu oluşturan bireylerin, o ulus içinde her türlü özgürlüğü; yaşama özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, düşünce ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınmalıdır.

Yine bir ulusun genel bütününün her türlü özgürlüğünün sağlanmış olması gerekir. Yani kendi topraklarında, dışarıdan hiçbir karışma ve sınırlandırma olmaksızın özgür ve bağımsız olarak yaşaması ve çalışması gerekir. [387 (19)] İşte devlet, gerek bireylerin özgürlüğünü sağlamak için ulus üzerinde bir yetkeye (nüfuz) ve gerek ulus ve ülke bağımsızlığını koruyabilmek için kendine özgü bir yetke ve güce sahip olmalıdır.

Öyleyse, devlet: *"Belli bir toprakta yerleşmiş ve kendine özgü bir güce sahip olan bireylerin bütününden oluşan bir varlıktır."*

[388 (20)] Devletin sahip olduğu gücü anlatırken bu gücü *kendine özgü* diye nitelendiriyoruz. Gerçekte devleti kuran ulusun bağrında işlev kazanan yetke gücü, kişi olarak hiç kimse tarafından verilmemiştir. O, bir siyasal yetkedir ki, devlet kavramının özünde vardır. Devlet, bu gücü halk üzerinde kullanmak ve [389 (21)] ulusu dışarıda temsil etmek ve başka uluslara karşı savunmak yetkisine sahiptir.

Bu siyasal yetke ve erke "irade" ya da "egemenlik" denir.

Egemenlik

[390 (22)] Mademki devlet bir iradeye, bir egemenliğe sahiptir, onu göstermek ve yerine getirmek için birtakım araçlara gereksinimi vardır.

Bu araçları içeren devlet düzeninde "Millet Meclisi" ve "hükümet" örgütü temeldir.

Çağımızda, bu temel olan örgütün dayandığı gelenekleşmiş birtakım ana ilkeler vardır.

a) *Demokrasi ilkesi "halkçılık":* [391 (23)] Bu ilkeye göre irade ve egemenlik, ulusun tümüne aittir ve ait olmalıdır. Demokrasi ilkesi, ulusal egemenlik ilkesi biçimine dönüşmüştür.

b) *Temsili hükümet ilkesi:* Bu ilke ulusal egemenliğin kullanımını ve yürütümünü düzenler.

c) *Devletin anayasasını belirleyen yasanın, öteki yasaların üstünde olması ilkesi:* [392 (24)] Bu ilke, çağdaş anayasa hukukunda yasalılığı ve adli dengeyi sağlayan ilkedir.

Bu saydığımız ilkeler (a, b, c) demokrasi ilkesinin anayapısı olarak görülür. Gerçekten demokrasi ilkesi uygulamadaki değerini ancak bu saydığımız ilkelerle kazanır.

A) *Demokrasi ilkesi,* devlette egemenliğin var olması iki temel sorun ortaya çıkarır:

1) Egemenlik neden ibarettir? [393 (25)] Egemenliğin içeriğinde ne vardır? Sınırları nedir? Egemenliğe dayanarak meşru yollarla hangi eylemler yapılabilir?

Bu, *devletin egemenliği,* sorunudur. Bu sorunda, devlet, iç dayanağından, ulustan, ayrı olarak soyut bir biçimde düşünülüyor. Ve bu yolla siyasal gücünün niteliği ve sınırları belirlenmek isteniyor.

Devletin siyasal gücü, bağrında yaşayan bireylerin ve

toplulukların varlığı dolayısıyla sınırlanmıştır; hangi ölçüde sınırlanmıştır? Bunu *kamu hukuku* belirler.

Devletin, başka devletlerin ve kendi kuruluşunda yer almayan başka [394 (26)] insanların varlığı dolayısıyla egemenliğin ölçüsünü de *devletler hukuku* gösterir. Bu nedenle devletin egemenliği sorunu tam anlamıyla bir anayasa hukuku sorunu değildir.

2) Egemenlik konusunun ortaya koyduğu ikinci bir temel sorun da devlette, devlet içinde egemenlik sorunudur. Bu doğrudan doğruya anayasayla ilgilidir.

Kamu hukukunun ve devletler hukukunun sınırlarını belirlediği egemenlik, kime aittir?

Şunu söylemek gerekir ki, devlet tüzel bir kavramdır. Gerçekte, yönetenler, egemenliği kullanırlar. Öyleyse devleti [395 (27)] yönetenler kimler olmalıdır? Siyasal gücün meşru olabilmesi için devletin soyut egemenliği, eylemli olarak kimin eline bırakılmalıdır? İşte bu sorunlara yanıt veren demokrasi ilkesidir.

Devlet Biçimleri

Tarihin ve hukukun incelenmesi, bize, egemenliğin başlıca üç değişik biçimde kullanıldığını göstermektedir.

I) Saltanatçılık (hükümdarlık - monarşi): Egemenlik, "kral, imparator, şah, padişah, prens, emir" gibi türlü sanlar alabilen hükümdarın, yani yalnız bir kişinin tekelindedir. Egemenliği kullanan devletin bütün memurları, yalnız bir kişi adına hareket ederler.

Devlette son iradeyi yalnız hükümdar belirler. [396 (28)] Hükümdar, yalnız başına devleti yönlendirir, yönetir ve her şeyi o buyurursa, böyle bir devletin hükümetine "mutlak hükümet" denir. Böyle bir devlette, hükümdar "Devlet benim" der; savaş açar, barış antlaşması yapar, yasalar koyar, vergiler koyar, ülkenin gelirlerini istediği gibi kullanır. Kısacası ülke sanki onun "malikânesi"dir.

Eğer hükümdar, yasaları hazırlayan milletvekillerinden oluşan bir meclis kabul etmişse, o zaman "meşrutiyet hükümeti" olur. Bu tür hükümette de sonunda her şey hükümdarın son sözüne bağlıdır. Meşrutiyet hükümetinde hükümdar, bir yurttaşa, [397 (29)] bir hükümet kurdurur, ülkeyi onunla yönetir. İngiltere, Belçika, İtalya meşrutiyet hükümetleriyle yönetilmektedir.

II) Sınıfçılık (takımerki - oligarşi): Bu tür hükümette, egemenlik, birkaç kişinin, birkaç ailenin ya da halkın bir kesiminin elindedir. Soylu erki (aristokrasi), sınıfçılığın (oligarşi) başka bir biçimidir; burada egemenlik, seçkinlerin, soylular sınıfının elindedir.

III) Demokrasi (Halkçılık): Demokrasi temeline dayanan hükümetlerde egemenlik, halka, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi ilkesi, egemenliğin ulusta olduğunu, başka bir yerde olamayacağını gerekli kılar. Bu yolla demokrasi ilkesi, siyasal gücün, egemenliğin [398 (30)] kaynağına ve meşruluğuna dayanmaktadır.

[Demokrasinin tam ve açık olarak uygulandığı hükümet biçimi 'cumhuriyet'tir.]

Demokrasi İlkesinin İçeriği

Demokrasi temeli, bugün çağdaş anayasanın genel bir belgisi gibi görünmektedir.

Saltanatçılık (monarşi) ve sınıfçılık (oligarşi) artık zamanı geçmiş eğreti biçimlerden başka bir nitelikte düşünülemezler, gerçi daha şimdi bile başlarında hükümdarlar bulunan devletler vardır. Fakat bunların hemen hepsi, demokrasi ilkesini kabul etmektedirler. Artık egemenliğin sahibi olduğunu ileri sürme cesaretinde bulunabilecek bir hükümdar pek azdır.

[399 (31)] Bir ulusun eylemli olarak demokrasi ilkesini ilan etmesi, o ulusun çoğunluğunun, toplumsal gücünün bir sonucudur. Ulus, yeterince güçlü olursa, gücü ve erki eline alır. Bu olay kimi zaman ayaklanmayla, kimi zaman da hükümdarla barışçıl bir anlaşma yaparak gerçekleşir.

Artık bugün, demokrasi düşüncesi sürekli yükselen bir denizi andırmaktadır.

Yirminci yüzyıl, birçok baskı hükümetlerinin bu denizde boğulduğunu görmüştür. Rus Çarlığı, Osmanlı Padişahlığı ve Hilafeti, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları bunların başlıcalarındandır.

[400 (32)] Bundan başka demokrasi ile yönetilen Portekiz gibi ılımlı hükümdarlıkların, demokrasinin daha açık bir biçimde uygulanmasını zorunlu kılan *cumhuriyet* karşısında silindiği görülür.

Son olarak bugün İngiltere, Belçika gibi büyük, eski

demokrasilerin yönetimlerinin de daha belirgin ve daha iyi düzenlenmiş bir demokrasinin gerçekleştirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Demokrasi düşüncesi, çağdaş anayasanın bir belgisi olmakla birlikte bu düşünce, çok eskidir.

Demokrasi düşüncesinin içeriği ve anlamı üzerinde gerektiğince aydınlanabilmek için, onun [401 (33)] tarihini kısaca anımsatmak yararlı olur.

Demokrasi İlkesinin Tarihsel Gelişimi

Bundan 7000 yıl önce, Mezopotamya'da insanlığın ilk uygarlığını kuran Sümer, Elam ve Akad budunlarında demokrasi ilkesi uygulanmıştır. Gerçekte, bu (Türk) budunlar birleşik bir cumhuriyet kurmuşlardır. Bundan sonra Atina ve Isparta gibi Yunan kentleri, bir tür demokrasi ile yönetilirlerdi. Roma da demokrasi hayatı yaşamıştı.

[402 (34)] Türkler, en eski tarihlerde bile ünlü kurultaylarıyla ve bu kurultaylarda devlet başkanlarını seçmeleriyle, demokrasi düşüncesine ne denli bağlı olduklarını göstermişlerdir. Son tarih dönemlerinde Türkler'in kurdukları devletlerde başlarına geçen padişahlar, bu yoldan ayrılarak zorba olmuşlardır.

Kralların ve padişahların baskı yönetimlerine dinler dayanak olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar çevrelerini saran papazların, hocaların etkisiyle Tanrısal haklara inanmış ve dayanmışlardır. Egemenliğin, bu hükümdarlara,

Allah tarafından verilmiş [403 (35)] olduğu kuramı uydurulmuştur. Buna göre, hükümdar ancak Tanrıya karşı sorumludur. Erk ve egemenliğinin sınırı yalnız din kitaplarında aranabilir.

Tanrısal haklara dayanan bir mutlakiyet temeli karşısında, demokrasi ilkesinin, gösterdiği ilk tutum oldukça alçakgönüllücedir. O, önce hükümdarı devirmeye değil, onun yalnız güçlerini sınırlamaya, mutlakiyeti kaldırmaya çalıştı. Bu çalışma 400-500 yıl öncesinden başlar. İlkin erkin, ulustan geldiği; erk, yeteneksiz ve yetersiz bir ele düşerse, [404 (36)] onun geri alınabileceği ve bu erkin milletvekillerinden oluşan bir meclis tarafından kullanılması gerekeceği dile getirildi. 16. yüzyılda demokrasi ilkesi, hükümdarların yetkesini (nüfuz) kırmak için siyasal savaşım aracı olarak kullanıldı.

Bu savaşımlarda en son olarak ortaya atılan düşünceler şunlardır:

"Erk ulusa aittir. Onu, yasa çerçevesinde bir hükümdara vermiştir. Kimi durumlarda geri alabilir."

18. yüzyılda ise, demokrasi düşüncesi, karşı konulmaz bir güç ve akım durumuna geldi.

Demokrasi ilkesi, *ulusal egemenlik* ilkesi biçimine girdi ve anayasaya geçti. [405 (37)] Artık ulusla hükümdar arasında sözleşme yapma düşüncesi ortadan kalktı. Ortaya, *egemenlik bölünüp parçalanamaz ve başkalarına bırakılmaz,* düşüncesi çıktı.

Bu düşünceyi şöyle açıkladılar: Egemenlik bireylerin, yani tek tek kişilerin iradelerinin üstünde, yine bireylerin

oluşturdukları ulusun ortak kişiliğine dayanan genel ve ortaklaşa bir iradedir. Bu nedenle egemenlik tektir, parçalara ayrılamaz ve egemenliğin ortaya koyduğu ortaklaşa irade, onun sahibi olan, ortak kişilik, ulusça hiçbir zaman başkasına aktarılamaz ve bırakılamaz.

Demokrasi İlkesinin Belirgin Nitelikleri

[406 (38)] Demokrasi ilkesi, egemenliği kullanan aracı kim olursa olsun, temel olarak ulusun egemenliğe sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir.

Bu noktayı birkaç sözle açıklayalım:

a) Demokrasi, temelde siyasal niteliklidir. Demokrasi, bir sosyal yardım ya da bir ekonomik örgüt dizgesi değildir. Demokrasi, maddi refah sorunu da değildir. Böyle bir görüş, yurttaşların, siyasal özgürlük gereksinimlerini uyutmayı amaçlar.

[407 (39)] Bizim bildiğimiz, demokrasi, özellikle siyasaldır; onun amacı, ulusun, yönetenler üzerindeki denetimiyle, siyasal özgürlüğü sağlamaktır.

b) Demokrasinin birinci özelliğiyle ortak ikinci bir özelliği daha vardır. O da şudur: Demokresi düşü,nceye dayanır; bir kafa sorunudur. Herhalde bir mide sorunu değildir. Yönetim ilkesi de adalete bağlılığı ve erdem, ahlak sahibi olmayı gerektirir.

Demokrasi, yurt sevgisidir, aynı zamanda babalık ve analıktır.

c) Demokrasi, temelde bireycidir; bu nitelik, yurttaşın egemenliğe, insan sıfatıyla [408 (40)] katılması dolayısıyla kendini gösterir.

ç) Son olarak demokrasi, eşitlikçidir; bu nitelik, demokrasinin bireyci olması niteliğinin zorunlu bir sonucudur. Kuşkusuz, bütün bireyler aynı siyasal haklara sahip olmalıdırlar. *Demokrasinin bu bireyci ve eşitlikçi niteliklerinden genel ve eşit oy* ilkesi çıkar.

CUMHURİYET

Başlarında hâlâ Tanrı'nın vekili, gölgesi sıfatını taşıyan hükümdarlar bulundurmakla birlikte egemenliğini kazanmış uluslar olduğundan söz etmiştik. Gerçekte bu ulusların mensup oldukları [409 (41)] devletler, ulusun seçtiği milletvekillerinden oluşan meclislere sahiptirler. Ulusun egemenliğini bu meclisler temsil eder. Yasa önermek hakkı meclis üyelerine ve bakanlar kuruluna aittir. Hükümdar, devleti temsil eder. Hükümeti kuran yurttaş, görünüşte hükümdar tarafından seçilir. Fakat gerçekte hükümet başkanı, ulusun güvendiği, güçlü siyasal partilerin liderleridir; bunların kurdukları hükümetler ulusu ve ülkeyi yönetirler ve meclise karşı sorumludurlar. Bu açıkladığımız türdeki hükümetler temsili hükümetlerdir ve gerçekte demokrasi ilkesi yürürlüktedir. Ancak bunlar tam anlamda demokrat hükümetler değildirler.

[410 (42)] Demokrasinin tam anlamıyla ülküsü, bütün ulusun, aynı zamanda yönetici durumda bulunabilmesini, hiç olmazsa devletin son iradesinin, ulus tarafından dile getirilip gösterilmesini ister. Ne yazık ki, ulusların

büyüklüğü, düşünsel eğitim düzeyleri, bu ülkünün uygulanmasında, bu ülküden büsbütün yoksun kalmayı doğuracak önemsizliklerden kaçınmayı da gerektirir. Bu nedenle, demokrasi ilkesinin en çağdaş, en akılcı uygulayımını [411 (43)] sağlayan yönetim biçimi *Cumhuriyet*'tir.

Cumhuriyette son söz, ulus tarafından seçilmiş meclistedir. Ulus adına her türlü yasaları o yapar. Hükümete güvenoyu verir ya da onu düşürür. Ulus, seçtiği milletvekillerinden memnun kalmazsa, belli süreler sonunda başkalarını seçer. Ulus; egemenliğini, devlet yönetimine katılmasını, ancak zamanında oyunu kullanmakla sağlar. Cumhuriyetin hükümeti, bir usul ve tarzda, sınırlı bir süre için seçilmiş bir cumhurbaşkanına verilir. Başbakanı, [412 (44)] o belirler; bakanlar kurulunu oluşturacak bakanları da, başbakan, milletvekilleri arasından seçer.

Dünyadaki devlet biçimleri, biri ötekine göre kimi ayrımlarla, çok değişir. Bununla birlikte, hepsi genel olarak, ele alıp irdelediğimiz biçimlere indirgenebilir: Hükümdarlık, sınıfçılık (oligarşi), halk cumhuriyeti.

Kendini belli bir dine bağlayan (teokratik) devlet biçimi de vardır. Rus Çarlığı ve Osmanlı Saltanatı böyle idiler. Çar, kilisenin başkanı idi; sultanlar da halife sanını takınmışlardı.

Aynı şekilde dini siyasetten ayırmış laik hükümetler de vardır. Amerika, [413 (45)] Fransa, Türkiye Cumhuriyeti gibi.

Hükümdarlıklarda, devlet başkanlığı onuruna kalıt yoluyla gelinir.

Cumhuriyet, milletvekillerinden oluşan meclis ve belirli bir süre için seçilmiş olan devlet başkanıyla, ulusal egemenliğin korunmuşluğunun en iyi güvencesidir. Cumhuriyette, meclis, cumhurbaşkanı ve hükümet, halkın özgürlüğünü, güvenliğini ve huzurunu düşünmek ve sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapamazlar.

Çünkü bunlar bilirler ki, kendilerini iktidar ve yetki mevkiine belirli bir süre çin getiren [414 (46)] irade ve egemenliğin sahibi ulustur. Ve yine bunlar bilirler ki, iktidar mevkiine saltanat sürmek için değil, ulusa hizmet için getirilmişlerdir. Ulusa karşı sorumluluk ve görevlerini kötüye kullandıklarında şu ya da bu biçimde ulusal iradenin kendi haklarında da işlemesiyle karşı karşıya kalabilirler. Ulus tarafından, ulus adına devleti yönetmeye görevlendirilenlerin, gerektiğinde ulusa hesap verme [415 (47)] zorunluluğu, laubali ve keyfi davranışla bağdaştırılamaz.

Oysa ki sahip olduğu erk ve yetkinin Tanrı'dan geldiğine inanan ve yalnız ona karşı öbür dünyada hesap verebileceklerini varsayan ve devleti, ülkeyi kendisine bırakılmış bir kalıt malikâne olarak kabul eden bir hükümdar, kendisini her türlü bağ ve sınırlamanın dışında tutar. Böyle bir yönetimde ulusun benliği, özgürlüğü söz konusu bile olamaz. Bu nedenle yetkileri sınırlandırılmış bile olsa, hükümdarlık yönetim biçimi demokrasiye, ulusal egemenlik ilkesine [416 (48)] uygun değildir. Hükümetin, belirli insanların, sınıfların elinde bulunması da ulus varlığının kesinlikle kabul edemeyeceği bir durumdur. Bütün ulusun çoğunlukla, devlet yönetimine katılmasına engel

olan bu sınıfçılık (oligarşi) yönetim biçimi de bir zümrenin kendi çıkarlarını sağlamak için, bütün ulusa ait olan olan egemenliğin zorla ele geçirilmesinden başka bir şey değildir.

ANAYASAMIZ [417 (49)]

Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasası, en çağdaş ulusal egemenlik ana ilkelerini ve hükümlerini kapsar. Her zaman bellekte kalması için burada birkaç maddeyi olduğu gibi yineleyelim:

a) Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusun tek ve gerçek meclisi olup ulusun adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

c) Yasama yetkisi ve yürütme erki Türkiye Büyük Millet [418 (50)] Meclisi'nde ortaya çıkar ve orada toplanır.

Anımsatma: Bizim anlayışımıza göre siyasal güç, ulusal irade ve egemenlik, ulusun bir birlik ve bütünlük halinde ortak kişiliğine aittir, birdir, bölünemez, parçalanamaz ve başkasına bırakılamaz. Ulusta olduğu gibi, onun temsilcisi olan tek mecliste odaklanmıştır. Yani güçlerin bölünmesi görüşü, bizim için temel değildir. Yalnız görevler şu yolla yerin getirilir. Buna göre:

Türk ulusunun yönetim biçimi güçlerin birliği temeli-

ne dayanan bugünkü devlet biçimimizdir. Bu devlet biçiminde Büyük Millet Meclisi ulus adına egemenlik hakkını kullanır. Cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu onun içinden çıkar. Egemenlik birdir, kayıtsız şartsız ulusundur. Devlet kuruluşlarının en uygunu budur. Yalnız görevler şu yolla gördürülür:

c) Meclis yasa yapma yetkisini doğrudan kullanır.

d) [419 (51)] Meclis, yürütme yetkisini kendisinin seçtiği cumhurbaşkanı ve onun atayacağı bakanlar kurulu aracılığıyla kullanır. Meclis, hükümeti her zaman denetler ve düşürebilir.

e) Yargı yetkisi, ulus adına, usulü ve yasası çerçevesinde bağımsız mahkemelerce kullanılır.

DEMOKRASİYE KARŞI OLAN ÇAĞDAŞ AKIMLAR [420 (52)]

Bizim devlet kuruluşumuzda, temel ilkemizi oluşturan demokrasinin, ayırıcı niteliklerini tanımladık. Demokrasinin bu biçimde kavranmasına kimi kuramlar karşı çıkmaktadır. 1) Bolşevik kuramı, 2) İhtilalci siyasal sendikacılık kuramı, 3) Çıkar gruplarının temsili kuramı.

Bu kuramların, demokrasi kuramımıza karşı saldırmakta ne denli haksız olduğunu açıklayalım:

1) Bolşevik kuramının Rusya'da uygulanan biçimine bakalım. Bütün Rus ulusu içinden, [421 (53)] yalnız işçilerden, deniz ve kara kuvvetlerinden oluşan bir azınlık, ekonomik temellere dayalı Komünist Partisi adı altında birleşerek bir diktatörlük kurmuşlardır. Amaçlarında ulusal değildirler. Kişisel özgürlük ve eşitlik tanımazlar. Halk egemenliği ilkesine uymazlar. İçeride çoğunluğu, zorla baskı ile kendi görüşlerine boyun eğmek zorunda tutarlar. Dışarıda propagandayla ve ihtilal örgütüyle bütün dünya uluslarına kendi ilkelerini yaymaya çalışırlar.

Oysa, hükümet kurmaktan amaç, önce bireysel [422

(54)] özgürlüğün sağlanmasıdır. Bolşevik hükümet biçiminde zorbalık niteliği görülmektedir. Bir toplumun, bir bölük insanın görüşlerinin zorla tutsağı olarak yaşaması biçimine, doğal ve akla uygun bir hükümet modeli olarak bakmaya olanak yoktur.

2) İhtilalci siyasal sendikacılık kuramına inananlar da her türlü siyasal kuruluşları, yalnız kendi çıkarları doğrultusunda çalıştırmak ve sonunda siyasal güç ve egemenliği ellerine geçirmek isteyen işçi gruplarıdır. Bunlar amaçlarını zorla gerçekleştirme fırsatını beklerken [423 (55)] zaman zaman genel grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde etkili oluyorlar ve kimi işleri kendi çıkarlarına uygun düşecek biçimde çözümlettiriyorlar; yavaş yavaş varlıklarını duyuruyorlardı. Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya'da etkilerini göstermektedirler. Almanya'da bu kuramcılara az çok bir doyum sağlamak için, millet meclisi yanında ekonomik içerikli fakat üyeleri bu kuramcılardan oluşan bir meclis kurmuşlardır. Bizde de Yüksek Ekonomi Kurulu (Âlî İktisat Meclisi) vardır.. Fakat bu, herhangi bir baskı üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin yararlı görmesinden ötürü danışma amacıyla [424 (56)] oluşturulmuş bir kuruldur.

3) Çıkar gruplarının temsili kuramı: Türlü meslek, sanat ve işadamları, toplum içinde ayrı ayrı birer zümre, birer küçük topluluk olarak düşünülürse, her bir zümrenin birbirinden farklı çıkarları vardır. Bundan ötürü diyorlar ki, her özel çıkar sahibi grupların her biri meclişte kendilerini ayrı ayrı temsil etmelidirler. Bu durumda, seçim, ulusun [425 (57)] bireyleri tarafından değil, bu gruplar ta-

rafından ve grupların çıkarları ölçüsünde gerçekleştirilecektir. Mecliste bu grupların birkaçı birleşip iktidara gelince yalnız kendi çıkarları için çalışacaklardır. Buna kim engel olacaktır?

İşte, bu nedenlerden dolayıdır ki, biz bunu ve bundan önceki kuramları, ülkemiz ve ulusumuz için uygun görmüyoruz. Biz, ülke halkı bireylerinin ve türlü sınıfların birinin ötekine yardımını aynı değerde [426 (58)] ve nitelikte görüyoruz; hepsinin çıkarlarının aynı ölçüde ve aynı eşitlik duyarlılığıyla sağlanması için çalışmak isteriz. Bu yolun, ulusun genel refahı ve devlet yapısının güçlenmesi için daha uygun olduğu kanısındayız. Bizim gözümüzde çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkâr, asker, doktor, kısacası, herhangi bir toplumsal kesimde ya da kuruluşta çalışan bir yurttaşın hak, çıkar ve özgürlüğü eşittir. Devlete bu anlayış ile en yüksek ölçüde yararlı olan ve ulusun güvenini ve iradesini yerinde kullanabilmek bizce, [427 (59)] bizim anladığımız anlamda, halk hükümeti yönetimi ile gerçekleşir.

<Ulusu temsil eden ve yöneten Büyük Millet Meclisi'nin ve hükümetin dayandığı parti de bu temel ilke çerçevesinde hiçbir ayrım gözetmeksizin tüm Türkiye halkını kapsayan, ulusun ortak çıkarlarını göz önünde tutan ve amaçlayan parti (Cumhuriyet Halk Partisi)dir. Parti, ulusa, milletvekillerinin seçiminde yol göstermek, düşünsel ve işlevsel yaşamda, ortak ulusal terbiyede, [428 (60)] halkçılık bilinç ve anlayışını geliştirerek büyük bir görevi yerine getirmektedir.>

YURTTAŞA KARŞI DEVLETİN GÖREVLERİ [429 (1)]

Derslerimizin başlangıcında, ulusun kurduğu devletin ve hükümet örgütünün yurttaşlara karşı yükümlü olduğu görevleri ve yetkileri, genel olarak saymıştık. Bu görevlerin nitelikleri incelenirse, şöyle bir sıralama yapılabilir:

a) Ülke içinde güvenlik ve adaleti sağlayarak ve sürdürerek, yurtaşların her türlü özgürlüğünü korumak.

b) Dış siyaseti ve başka uluslarla ilişkileri iyi ve olumlu bir biçimde yönlendirerek, ülke içinde de her türlü savunma güçlerini her zaman hazır bulundurarak ulusun bağımsızlığını güven altına almak ve korunmuşluğunu [430 (2)] sağlamak ve "ve bu uğurda başka çıkar yol kalmazsa ulusun haklarını silahla savunmak".

Bu iki tür görev, devletin en başta gelen görevlerindendir. Denilebilir ki, devlet kurmaktan amaç, bu iki görevin yerine getirilmesini sağlamaktır? Çünkü bu görevler, yurttaşların tek tek kişiler olarak yapmaya güçlerinin yetmeyeceği işlerdir. Dahası yurttaşların, bu görevlerin bir bölümünü bile yapmaya kalkışmaları doğru değildir. Çün-

kü o zaman, anarşi olur, devlet kalmaz. Örneğin, bir yurttaş, kendi kendine, bir yabancı devletle siyasal bir görüşme ve ilişkide bulunamaz.

Bir yurttaşın, ülke savunmasında başına toplayabileceği birtakım kimselerle, kendi başına hareket etmesine izin verilemez.

[431 (3)] Bir yurttaş, kendi özgürlüğünü ve hakkını, kendi maddi gücüne dayanarak sağlamaya kalkışamaz.

Bu konular, kişilerin güçleri ve girişimleriyle değil, ulusun iradesini elinde bulunduran devletin gücü ve nüfuzu ile sağlanabilir.

Bu iki tür görevden başka, devletin üstlendiğini belirttiğimiz görevleri de başladığımız sıra ile içinde söyleyelim:

c) Yollar, demiryolları vb. gibi bayındırlık işleri,

Ç) Eğitim ve öğretim işleri,

d) Sağlık işleri,

e) Sosyal yardım işleri,

E) Tarım, ticaret ve işleyimciliğe (zanaat) ilişkin ekonomik işler.

[432 (4)] Bu son söylediğimiz işleri, devletin yapmaması, kişilere bırakması gerektiğini ileri sürenler vardır. Bu görüşü uygun bulup izleyenlere "bireyci" derler.

Ulusun genel ve ortak çıkarlarına ilişkin siyasal ve düşünsel işlerde olduğu gibi, her türlü ekonomik işlerin de kişilere bırakılmayıp devletçe yapılmasının daha uygun olacağı kuramını savunan "devletçiler" de vardır.

Biz, devletimizce uygulanması uygun olan ilkeyi be-

lirlemek için "bireyci" ve "devletçi"lerin dayandıkları noktaları ve bir de demokrasinin en belirgin niteliklerini göz önünde [433 (5)] bulundurarak bir irdeleme yapalım:

Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi temeline dayanan bir devlettir. Demokrasi temelde siyasal içeriklidir; düşünseldir, düşünceye dayanır, bireycidir, eşitlikçidir.

Demokrasinin bu ana noktalarına göre, yurtaşın siyasal özgürlüğünü ve çalışmasını sağlamak yurttaşın bilimsel, toplumsal, sanat ve ahlak gibi düşünsel alanlarda gelişmesini sağlamakla ilgilenmek ve yurttaşın ulusal egemenliğe, usulü çerçevesinde katılma hakkını ve bütün yurttaşların eşit siyasal haklara sahip olmalarını [434 (6)] sağlamaktan ibaret olan noktalar, devletin, yurttaşa karşı, başlıca görevlerinin sınırını gösteren işaretlerdir.

Öyleyse, demokrasi temeline dayanan bir devlet, sosyal yardım sistemi ya da bir ekonomik kuruluş sistemi değildir. Bunun için bu alanlara ilişkin işlere, devletin karışmaması, bütün bu nitelikteki işleri bireylere ya da bireylerden oluşan ortaklıklara bırakması mümkündür.

Bu olanağın ölçüsünü anlamak için devletin, ulusa ve ülkeye karşı yerine getirmek [435 (7)] zorunda olduğu temel görevlerinin, ikinci derecede olan görevlerle ilgi ve bağlantılarını düşünmek gerekir.

Devlet, güvenlik ve huzuru sağlamak için, ülkeyi savunmak için, sağlıklı, iyi gelişmiş, anlayışları, ulusal duyguları, yurt sevgileri yüksek vatandaşlar ister.

Devletin, içte ve dışta ulus işlerini yaptıracağı yüksek yetenekli yurttaşlara gereksinimi vardır.

Devlet, bütün yurttaşların, devletin yasalarını anlayıp onlara uyma gereğini kavramalarını, ülkenin güvenliği ve savunması için önemli görür.

Devlet, bütün yurttaşların hangi işleyimcilik ve meslek dalında olursa olsun [436 (8)] çağımızdaki gelişme ve ilerlemelerin gerektirdiği ölçüde başarılı olmalarıyla yakından ilgilidir.

Bu nedenledir ki, yurttaşların eğitim ve öğretimiyle, sağlığıyla yakından ilgilenmek zorundadır.

Devlet, ülkenin güvenlik ve savunması için karayollarıyla, demiryollarıyla, limanlarla, deniz taşıtlarıyla, telgrafla ve telefonla, ülkenin hayvan gücüyle ve her türlü taşıma araçları ile ulusun genel maddi varlığıyla yakından ilgilenir. Ülke yönetiminde ve savunmasında bu saydıklarımız, toptan, tüfekten, her türlü silahtan daha önemlidir.

[437 (9)] Özellikle para, her türlü aracın üstünde bir var olma silahıdır.

Bu saydığımız alanlardaki işlerden ekonomi ile ilgili olanlar, doğrudan doğruya devletin zorunlu görevlerinden görünmemekle birlikte, o görevlerin yerine getirilmesinde etkilidirler. Bu alanlardaki işleri, kişilere ya da ortaklıklara bütünüyle bırakabilmesi için, bu işlerin, devletin karışması ya da yardımı söz konusu olmadan, devleti, temel görevlerini yerine getirmede zor durumlarda bırakmayacağına emin olmak gerekir.

[438 (10)] Görülüyor ki, ekonomik işler ve kimi toplumsal işler, bir bakıma bireylerin çıkarlarıyla ilişkilidir. Bunun içindir ki, bireyciler, bu işlere devletin karışmasını

kişi özgürlüğüne karışma gibi görürler. Ne var ki, bu işler içinde, dolaylı olarak bütün ulusun ortak çıkarına dokunan ve dayanan noktalar da vardır. Bu nedenle, devletçilerin haklı oldukları noktaları kabul etmek yerinde olur.

Özel çıkar, çoğu kez genelin çıkarıyla çelişir bir durum da alabilir.

Bir de özel çıkarlar, sonunda rekabete dayanır. Oysa ki, yalnız, bununla ekonomik düzen kurulamaz. [439 (11)] Bu sanıda olanlar, "kendilerini serap karşısında aldanılmaya bırakanlardır".

Kişiler, ortaklıklar, devlet örgütüne göre zayıftırlar. Serbest rekabetin toplumsal sakıncaları da vardır; zayıflarla güçlüleri yarışmada karşı karşıya bırakmak gibi.. ve dahası kişilerin, kimi büyük ortak çıkarları doyurucu nitelikte karşılamaya güçleri yetmez.

Bu gibi işlerde, kişilerin kurma olanağı bulamayacakları geniş ve güçlü bir kuruluş gerekebilir ya da bu gibi işlerde, kişiler, yeterli ölçüde çıkar sağlayamayacakları için o kişilerden vazgeçebilirler.

Oysa, o işler ulusça yaşamsal bir önem taşır ve devlet onu yapmak zorundadır. [440 (12)] Herhalde, uluslarda, özgürlük ve uygarlık geliştiği ölçüde, devletin, görevleri ve sorumlulukları artar. Yaşam geliştiği oranda araçlar da artar. Çok araç, çok ve büyük bir güçle yönetilmeyi gerektirir. Güç arttıkça kurallar da artar. Bir toplumun aracı ve kuralı ise devlettir.

Bundan başka devletin bireye göre olan hırsı da başka niteliktedir. O, kamunun ortak çıkarlarını ve ilerlemesi-

ni düşünür. Kişiler, özel çıkar hırsından, ne ölçüde uzaklaştırılabilir; bu gerçekten düşünülmeye değer.

[441 (13)] Herhalde devletin; siyasal ve düşünsel konularda olduğu gibi, kimi ekonomik işlerde de düzenleyiciliğini, ilke olarak kabul etmek uygun görülmelidir. Bu durumda karşı karşıya kalınacak zorluk şudur: Devlet ile bireyin karşılıklı etkinlik alanlarını ayırmak.

Devletin, bu alandaki etkinlik sınırını çizmek ve dayanacağı kuralları belirlemek, öte yandan yurttaşın kişisel girişim ve etkinlik özgürlüğünü kısıtlamamış olmak, devleti yönetme yetkisi verilmiş olanların [442 (14)] belirlemesi gereken sorunlardır.

İlke olarak devlet, bireyin yerine geçmemelidir. Fakat kişinin gelişmesi için, genel koşulları göz önünde bulundurmalıdır. Bir de bireyin kişisel etkinliği, ekonomik ilerlemenin temel kaynağı olarak kalmalıdır. Kişilerin gelişmesine engel olunmaması, onların her açıdan olduğu gibi, özellikle ekonomik alandaki özgürlüğü ve girişimleri önünde, devletin kendi etkinliğiyle bir engel oluşturmaması, demokrasi ilkesinin en önemli temelidir.

Öyleyse, diyebiliriz ki, bireylerin gelişmesinin, engel karşısında kalmaya [443 (15)] başladığı nokta, devlet etkinliğinin sınırını oluşturur. Buna göre, "genellikle zaman ve ortam içinde sürekli özel bir nitelik gösteren, ekonomik bir işi, devlet üzerine alabilir". Örneğin, büyük ve düzenli bir yönetimi gerektiren ve özel kişiler elinde tekelleşmek tehlikesi gösteren ya da genel bir gereksinmeyi karşılayan bir işi, devlet üzerine alabilir. Madenlerin, or-

manların, kanalların, demiryollarının, deniz ulaşımı ortaklıklarının devletçe yönetimi ve para ihraç eden bankaların ulusallaştırılması; aynı şekilde su, gaz, elektrik ve benzeri işlerin yerel [444 (16)] yönetimlerce yapılması yukarıda açıkladığımız türden işlerdir.

Bu açıkladığımız anlamda ve anlayışta "devletçilik", özellikle toplumsal, ahlaksal ve ulusaldır. Ulusal servetin dağılımında daha üstün bir doğrulukla çalışıp emek verenlerin daha yüksek refahı, ulusal birliğin korunması için kaçınılmaz bir koşuldur. Bu koşulu, her zaman göz önünde bulundurmak, ulusal birliğin temsilcisi olan devletin en önemli görevidir.

Kamu yararına çalışan genel kuruluşların çoğaltılması, devletin önemle göz önünde tutması gereken bir sorundur. Ancak [445 (17)] bu yolla salt çıkarcılığa dayanan etkinlikler sınırlanabilir. Bu durum yurttaşlar arasında ahlaksal dayanışmanın gelişmesine yardım eden en önemli etkendir.

Ülkede, her türlü üretimin artması için, devlet açısından özel girişimin çok gerekli olduğunu önemle belirttikten sonra, belirtmeliyiz ki, "devlet ve birey birbirine karşıt değil; birbirinin bütünleyicisidir".

Devlet ve birey dediğimiz zaman, bu sözcüklerin soyut anlamını değil; tek gerçek olan "toplumsal insan"ı, yani toplum içinde [446 (18)] yaşayan bireyleri demek istiyoruz. İşte bu insanın, iki türlü çıkarı vardır. Bu çıkarlardan bir bölümü kişiseldir, öteki bölümü ise ortaktır. Toplum yaşamını koruyup sürdüren bu ortak çıkarlardır.

İyice düşünülecek olursa, bu iki tür çıkarın birbirine denk olduğu anlaşılır. Çünkü toplumsal bir varlık olan insanın yaşamı için her iki çıkar aynı ölçüde gereklidir. Buna göre, bizce devlet ve birey sözcükleri ister genel, ister özel çıkarlardan biri düşünülmüş olsun, her iki durumda da toplumsal insanı [447 (19)] dile getiren ve açıklayan iki deyiştir. Yani şunu demek istiyoruz ki, ne yalnız başına bir birey ve ne de bireylerden soyutlanmış bir devlet düşünüyoruz. Devlet bireylerin oluşturduğu ulusal topluluğun göze görünen biçimidir. Ancak birey, emeğinin gelirini, devlet de toplumsal gelişmeden ötürü ortaya çıkan geliri almak zorundadır.

Bu görüşlerin bizim durumumuzla daha yakından olan ilişkisini irdeleyelim:

Cumhuriyetimiz daha çok gençtir; geçmişten kendisine kalıt olarak geçen, bütün büyük önem taşıyan işler, çağın gereklerini karşılayacak, onlarla başa çıkabilecek ölçüde değildir. Siyasal ve düşünsel yaşamda olduğu gibi, ekonomik işlerde de [448 (20)] kişisel girişimlerin sonucunu beklemek doğru olmaz. Önemli ve büyük işleri ancak ulusun genel servetine ve devletin bütün kuruluşlarına ve gücüne dayanarak ulusal egemenliğin kullanılmasını ve yürütülmesini düzenlemekle görevli olan hükümetin, olabildiğince üzerine alıp başarması yolu seçilmelidir.

Başka kimi devletlerin ikinci derecede görebileceği ve kişisel girişimlere bırakılmasında sakıncası olmayan işlerden birçoğu, bizim için yaşamsal önemi olan birinci derecede devlet görevleri arasında sayılmalıdır.

Özetle, Türkiye Cumhuriyeti'ni [449 (21)] yönetenlerin, demokrasi ana ilkesinden ayrılmamakla birlikte "ılımlı devletçilik" ilkesine uygun yürümeleri, bugün içinde bulunduğumuz durumlara, koşullara ve ve zorunluluklara uygun olur.

Bizim izlenmesini uygun gördüğümüz "ılımlı devletçilik" ilkesi, bütün üretim ve dağıtım araçlarını kişilerden alarak, ulusu, büsbütün başka temellere dayalı bir biçimde düzenlemek amacını güden sosyalizm ilkesine dayanan kolektivizm ya da komünizm gibi özel ve bireysel ekonomik girişim ve etkinliğe olanak vermeyen bir sistem değildir.

[Özet olarak bizim izlediğimiz devletçilik, bireysel çalışma ve etkinliği temel ilke saymakla birlikte, olabildiğince az zaman içinde ulusu refaha ve ülkeyi bayındırlığa eriştirmek için ulusun genel ve yüksek çıkarlarının gerektirdiği işlerde, özellikle ekonomik alanda devleti doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.

ÖZGÜRLÜK

27 Ocak 1930 Pazartesi

"[Demiştik ki devlet yurttaşların her türlü özgürlüğünün korunmuşluğunu sağlar. Şimdi özgürlüğün ne olduğunu kavramaya çalışalım:]

Özgürlük, insanın, düşündüğünü ve dilediğini salt (mutlak) olarak yapabilmesidir. "[450 (1)"]

Bu tanım, özgürlük sözcüğünün en geniş anlamıdır. İnsanlar, bu anlamda özgürlüğe hiçbir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, bilinmektedir ki, insan, doğanın yaratığıdır. Doğanın kendisi bile salt özgür değildir; evrenin yasalarına bağımlıdır. Bu nedenle insan ilk önce, doğa içinde doğanın yasalarına, koşullarına, nedenlerine, etkenlerine bağlıdır. Örneğin, dünyaya gelmek ya da gelmemek insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda doğaya ve başka birçok yaratığa karşı güçsüz durumdadır. Korunmaya, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye gereksinimi vardır.

[451 (2)] İlkel insanların, doğanın her şeyinden; gök gürültüsünden, geceden, taşan bir ırmaktan ve yırtıcı hayvanlardan, dahası birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk duygusu ve düşüncesi korku olan insanın her düşündüğünü ve dilediğini kesin olarak yapmaya kalkışmış olması düşünülemez.

İlkel insan topluluklarında, ata korkusu ve bunun ötesinde de büyük boy ve budunlarda, ata korkusunun yerine geçen Tanrı korkusu, insanların kafalarında ve davranışlarında sayısız yasaklar yaratmıştır. Yasaklar ve boş inançlar üzerine kurulan birçok gelenek ve görenekler, insanları düşüncelerinde ve davranışlarında kısıtlamıştır. O denli ki, kişisel düşünce ve davranış özgürlüğü gibi bir hak kavramı bilinmemiştir.

Toplulukların başına geçebilen kişiler, topluluğu Tanrı adına yönetirlerdi. [452 (3)] Her türlü hak ve yetki onlarda idi. Kişinin hakkı, özgürlüğü söz konusu değildi.

Buraya değin olan düşüncelerimizi, şöyle bir sonuca bağlayabiliriz: İnsan önce doğanın tutsağı idi; sonra, buna gökten güç ve yetki alan birtakım insanlara tutsak olmak eklendi. İnsan toplulukları büyüyüp devlet durumuna geldikçe, insanlar üzerindeki baskı da o ölçüde arttı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, sınırsız ve koşulsuz, salt bir güç olarak kabul ediliyordu. Devlet biçimi imparatorluk ya da cumhuriyet olsun, bunun fazla bir önemi yoktu; bireyin kişisel bir hakkı da söz konusu değildi. Eski za-

manlarda, insanların ortaya koyduğu uygarlıkların en yüksek dönemlerinde bile durum böyle idi. [453 (4)] Bireyin hakkı, hükümdarın çıkarına olarak, Tanrısal hak içindeydi. Bu hakka dayanarak hükümdar, uyruğundaki insanların özgürlüğüne istediği gibi sahip olabilirdi; bu, bireyin hakkına saldırganlık sayılmazdı.

Hükümdarın gücü için, dinlerin koyduğu sınırdan başka bir sınır tanınmıyordu. Hükümdarın yapmaması gereken şey, ancak Tanrı'nın yasakladığı şey olabilirdi.

İnsanlar, düşünsel gelişmede ilerledikçe,"nereden geldiklerini" ve "ne olduklarını" yani kendi kökenlerini daha açık bir biçimde düşünmeye başladılar; yavaş yavaş onun büyüklüğünü daha iyi anlayabildiler ve değerlendirebildiler.

[454 (5)] Doğanın her şeyden üstün ve her şey olduğu anlaşıldıkça, doğanın çocuğu olan insan, kendinin de büyüklüğünü ve onurunu anlamaya başladı.

İşte, insanlar bu kavrayış aşamasına ulaştıktan sonradır ki "Doğanın insana verdiği bütün yeteneklerin, özgürce etkinlik göstermesi ve gelişmesi gerekir; bu gereklilik doğaldır; doğanın verdiği haktır" düşüncesine vardılar.

Artık bundan sonra birey ile hükümdar ve devlet arasında, hak davası ve hak savaşımı başlar. Bu savaşım, devletlerin iç gelişmelerinin tarihidir.

XVI. yüzyılda ileri sürülen düşünceler şöyle idi: Hükümdar, buyruklarıyla, yasalarıyla [455 (6)] Tanrısal hakkı olduğu gibi, doğal hakkı da bozamaz. Doğal hakkın da Tanrı tarafından verildiğini kabul etmek gerekir. Çıkış

noktası bu düşünce oldukça, hükümdarın erk sınırının temelini, Tanrısallık düşüncesi ve Tanrısal irade oluşturdu. Çünkü, doğal haklar da aynı temele bağlanmıştı. Hükümdar bu sınıra ve ölçüye bağlı kalıyor idiyse, bu bağlılığı dinsel bir görev saydığı içindi, yoksa kişinin hükümdara karşı istemde bulunabildiği hiçbir hak tanınmış değildi. Bireysel haklar kuramı, doğal hak düşüncesi, Tanrısallık düşüncesi temelinden, gökten koparılarak yeryüzüne indirilmiştir, ondan sonra [456 (7)] ortaya çıkabilmiştir.

Bireysel Özgürlük

Bireysel haklar kuramının temeli şöyle kuruldu: *Her türlü hakkın kökeni bireydir. Çünkü gerçek özgür ve sorumlu olan yaratık yalnız insandır.*

[457] Buna göre, bireyin yalnızca doğal hak ve ahlaksal sorumluluğu ile bağımlı kılınmış olan salt bağımsızlığı, bütün uygarlık kurumlarından önce gelen ilk durum olarak, ilk başlangıç noktası gibi kabul olunuyor. Fakat öte yandan insanların, toplumsal ve siyasal kurumlar geliştirmesi de doğal ve gereklidir. Bu toplumsal ve siyasal kurumların bir bölümü ise zorunlu ve yazgısal yasaların hükümlerine göre evrimleşir. Bu yazgının var olduğu oranda ve zekânın, bu yazgının gidişini ve yönünü kavrayıp değerlendirebildiği ölçüde, insanların özgürlük ve iradeleri, bu yazgıya boyun eğmek zorundadır. İnsanlar, davranışlarını, bu yazgının gidişine ve yönüne uydurmak

[458 (8)] zorundadırlar. Bu zorunluluk durumu, gerçekte kaçınılması mümkün olmayan bir sonucu, daha mükemmel ve daha uyumlu yapmaktır. Doğanın ve tarihin bir ürünü olan ulusun bireyleri, sürekli bu gerçekle karşı karşıyadırlar ve ona saygı duyarlar. Böyle bir ulusun kurduğu devletin de temeli ve ereği bireysel hak olur.

Bireyin birinci hakkı, doğuştan getirdiği yeteneklerini özgürce geliştirebilmesidir. Bu gelişmeyi sağlamak için, en iyi yol ise bireye başkasının aynı değerdeki hakkını zarara uğratmaksızın, tehlike ve zarar kendisine ait olmak üzere, ona kendi kendini, istediği gibi yönlendirmeye ve yönetmeye izin vermektir.

[459 (9)] Bireysel hakların oluşturduğu çeşitli özgürlüklerin tüm amacı, işte, bu özgürce gelişmeyi sağlamaktır. Bu haklara saygı duymayan, göstermeyen siyasal toplum, temel görevini de yerine getirmemiş olur ve devlet, varlığının amaç ve anlamını yitirmiş olur.

Toplumsal Özgürlük

Çağdaş demokraside bireysel özgürlükler bir değer ve önem kazanmıştır; artık bireysel özgürlüklere devletin ve hiç kimsenin karışması söz konusu değildir. Ancak bu denli yüksek ve değerli olan bireysel özgürlüğün uygar ve demokrat ulusta neyi anlattığı, özgürlük sözcüğünün salt olarak düşünülebilen anlamıyla anlaşılamaz. *Söz konusu olan özgürlük, toplumsal ve uygar insan özgürlüğüdür.*

[460 (10)] Bu nedenle, bireysel özgürlüğü düşünülürken, her bir bireyin ve sonuçta ulusun ortak çıkarını ve devlet varlığını göz önünde bulundurmak gerekir. Anlaşılıyor ki, bireysel özgürlük salt bir özgürlük olamaz. Başkalarının hak ve özgürlüğü ve ulusun ortak çıkarı bireysel özgürlüğü sınırlandırır. Bireysel özgürlüğü sınırlandırma, devletin de görevi ve temelidir. Çünkü devlet, bireysel özgürlüğü sağlayan bir örgüt olmakla birlikte, aynı zamanda bütün özel etkinlikleri, genel ve ulusal amaçlar için birleştirmekle yükümlüdür. *"Özgürlük, başkasına zarar vermeyecek her türlü kullanım yetkisinde bulunmaktır. ''* * [461 (11)] denildiği zaman yurttaş özgürlüğünün, yalnız bunun amaç edinildiği, devletin bu amacı gerçekleştirmek için bir araç olduğu anlatılmış olur. Ne var ki, bu araç, ulusun, genel çıkar amacını koruyacaktır. Öyleyse bireysel özgürlüğe sınır olarak "başkalarının özgürlüğünün sınırını" (*) gösterirken bireysel özgürlüğün, ulusun genel çıkarının gerektirdiği ölçüden daha fazla kısıtlanamayacağı kabul edilmiş oluyor. Bu düşünce basittir, fakat uygulanması çok güçtür. Çünkü bireysel özgürlüğün ölçüsünün, devlet etkinliğini zayıflatmaması gerekir. Devletsiz bir toplum, ya da zayıf bir devlet hayatının sonucu, herkesin herkese karşı savaşımıdır. Bu savaşımın, çoğunluğun özgürlüğünü boğmayacak biçimde doğrultularak gerçekleştirilmesi gerekir.

---

* Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 68.

[462 (12)] Bu doğrultma işi bireyin sorumluluğuna, girişimlerine ve gelişmesine engel olacak ölçüye vardırılmamalıdır. Yurttaşların girişim ve sorumluluk duyguları ne ölçüde gelişirse, devlet için de o denli iyidir.

Bireysel özgürlükten, ne ölçüde özveride bulunulması gerekeceği, içinde bulunulan zamana ve ülkeye göre değişir. Olağanüstü dönemler, olağanüstü önlemler gerektirebilir. Bir de özgürlüğün kötüye kullanılması, özgürlüğün geçici, fakat geniş çapta kısıtlanmasını gerektirebilir. Bütün bu önlemleri ve kısıtlamaları tanımak gerekliliği, devlet düşüncesini ve kavramını gösterir.

[463 (13)] Bu noktalardaki önlemlerin etkisini ve sınırlarının genişliğini ölçmek, büyük bir sanattır. Devlet sanatı, işte budur. * [Bu sanatta başarılı olma derecesi, özgürlüklerin sınırlarını çizen yasada görülebilir.]

Çünkü *"bu sınır ancak yasayla çizilir ve belirlenir"*. Şurası kesindir ki] yurttaşların, genel özgürlüğü ve esenliği için bireylerden, ancak devlet için gerekli olan bir bölüm özgürlüklerinin bırakılması istenebilir.

Türk ulusunun tarihini göz önüne getirelim, daha düne değin altında ezildiği baskı, tutsaklık ve zorbalığın kara, kanlı pençesini duymamak mümkün değildir.

[464 (14)] Türk, zorbalık ve tutsaklık zincirlerini koparabilmek için, iç ve dış düşmanlar karşısında kendi yaşamını ortaya attı; çok kanlı ve tehlikeli savaşımlara girdi,

---

* Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 68.

sayısız özverilere katlandı; başarılı oldu, ancak ondan sonra özgürlüğünü kazandı. Bu nedenle özgürlük, Türkün yaşamının ta kendisidir.

Artık, Türkiye'de, "her Türk özgür doğar, özgür yaşar". *

Türkün bugünkü ulusal ve siyasal terbiyesi ve yüksek değerliliği, onun amacını ve bulunduğu durumu belirlemiştir.

[465 (15)] Türkler, demokrat, özgür ve sorumluluk taşıyan yurttaşlardır. Türk Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri doğrudan doğruya kendileridir. Türk, kişisel özgürlüğünden ve çıkarlarından bir bölümünü "anayasada belirlenmiş olan ölçüde" Cumhuriyet'e bırakmıştır. Cumhuriyet, bireyin ona bıraktığı bu özgürlükleri, bireyin ve Türk ulusunun içeride özgürlüğünü, dışarıda da bağımsızlığını sağlamak için kullanır.

* Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 68.

ÖZGÜRLÜĞÜN ÇEŞİTLERİ [466 (1)]

25 Ocak 1930

Bir ulusun, kültürü yükseldikçe, bireysel özgürlüğün alanları da genişler ve çoğalır. [Örneğin, ilkel bir insanla, uygar bir insanın özgürlük gereksinimleri aynı değildir.] İnsan toplumları uygarlaştıkça, türlü biçimlerde, birbirinden ayrı ve bağımsız özgürlükler ortaya çıkar. Bu özgürlükler, kapsam ve niteliklerine göre iki bölüme ayrılırlar:

I) Bireyin maddi çıkarlarına dayanan özgürlükler.

II) Bireyin düşünce hayatındaki özgürlük hakları.

I. bölüm içinde sayabileceğimiz özgürlüklerin başlıcaları şunlardır:

1) Kişisel özgürlük,

2) Konut dokunulmazlığı,

3) Bireysel iyelik (mülkiyet),

4) Ticaret, çalışma ve işleyimcilik özgürlükleridir.

1) Sözcüğün dar anlamıyla, kişisel özgürlüktür. Yani serbestçe gitmek, gelmek, ulusal topraklarda kalmak ya da oradan çıkmak hakkına sahip olmaktır (yolculuk yap-

ma ve yerleşim hak ve özgürlüğü) Bununla birlikte yasadışı tutuklamalardan, hapis ya da herhangi bir cezadan korunmuş olmak güvencesidir. [Kişinin özgürlüğü insanlığın zorunlu bir gereğidir.]

2) Konut dokunulmazlığı: [467 2)] Bu hak, kişi güvenliğinin devamı ve devam edip gitmesidir. İnsan, evinin sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, hükümetin karışması, yalnız yasanın belirlediği durumlarda ve yasal yolla olabilir.

3) Bireysel iyelik hakkı: Bir insanın, kendi emeğinin ürünü olan her şeye sahip olması, bireyin, devletin karışamayacağı, yüksek haklarındandır. İnsan, namusluca sahip olduğu mal ve mülkünü istediği gibi [468] kullanabilir, satabilir, satmayabilir, istediğine verebilir, onları yıkıp yok edebilir, yani istediği gibi kullanabilir. Eski çağlarda böyle değildi; bunun tam tersi idi, insanlar, kendi istekleri dışında, aileleriyle, oturdukları yerle birlikte satılabilirlerdi.

Bireysel iyelik hakkını sınırlayan tek şey, kamu yararı için kamulaştırmadır. Bununla birlikte hükümetin, belediyelerin, yerel yönetimlerin hangi, zorunlu durumlarda, hangi usul ve biçimde kamulaştırma yapabilecekleri, kamulaştırma yasalarıyla belirlenmiştir.

Düşünce ve kalem ürünü olan her yapıt da sahibinin hakkıdır. Bu hak, "Telif Hakkı Yasası" ile güvence altına alınmıştır.

4) Ticaret, çalışma ve işleyimcilik özgürlüğü: İnsan, yaşamını kazanmak için istediği işte, meslekte ve sanatta

çalışabilir, bu yönden serbesttir. Ancak bu özgürlüğü kamu yararı için usa yatkın olan, birtakım yasal sınırlamalara ve koşullara bağlıdır. Örneğin, bir sütçü, bir ekmekçi birtakım sağlık kurallarına uymak zorundadır.

[469 (3)] Bir tüccar, yabancı ülkeden getirdiği malları, gümrük vermeden yurda sokamaz.

Herkes ülkede, istediği gibi, öğretmenlik, avukatlık, doktorluk yapamaz; bunun için, yasalara uygun olarak birtakım niteliklere sahip olması gerekir.

Bunlardan başka, devletin, siyasal ya da kamu yararı ve güvenliği amacıyla tekeli altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz [içki ve tütün gibi].

Bütün bu engellerin yanı sıra insan için her zaman yeterli ölçüde bir çalışma ve para kazanma özgürlüğü vardır.

II. bölüme giren özgürlükler, daha çok [470 (4)] doğrudan doğruya bireyin düşünsel yaşamına ilişkin özgürlük haklarıdır. Bunlardan başlıcaları:

1) Vicdan özgürlüğü,

2) Toplantı özgürlüğü,

3) Basın özgürlüğü,

4) Dernek kurma özgürlüğü,

5) Eğitim-öğretim özgürlüğü.

1) Vicdan özgürlüğü: Her birey, istediğini düşünme, istediğine inanma, kendine göre bir siyasal düşünceye sahip olma, inandığı dinin gereklerini yerine getirme ya da

getirmeme hak ve özgürlüğüne sahiptir. Hiç kimsenin düşünce ve vicdanına baskı yapılamaz. Vicdan özgürlüğü, kişinin salt ve karışılamaz olan haklarının en önemlilerinden biri olarak tanınmalıdır.

[471 (5)] Uygarlığın geri olduğu, bilginin henüz gelişmediği çağlarda, düşünce ve vicdan özgürlüğü, baskı altında idi. İnsanlık, bundan çok zarar görmüştür. Özellikle, din koruyucusu görünüşüne bürünmüş olanların, gerçeği görebilen ve düşünebilenlere, söyleyebilenlere karşı yaptıkları zulüm ve işkenceler insanlık tarihinde her zaman kirli, korkunç olaylar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde, her yetişkin dinini seçmede özgür olduğu gibi, belli bir dinin törenlerini yapmada da serbesttir; yani dinsel tören yapma özgürlüğü de dokunulmazdır. Doğal olarak dinsel törenler toplumun güvenliğini bozamaz ve halkın göreneğine aykırı olamaz, siyasal gösteri biçimine de dönüştürülemez. Geçmişte çok görülmüş olan bu gibi durumlara, artık Türkiye Cumhuriyeti hiçbir biçimde katlanamaz.

[472 (6)] Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bütün tekkeler, zaviye ve türbeler yasayla kapatılmıştır. Tarikatlar kaldırılmıştır. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vb. yasaktır. Çünkü bunlar gericilik yuvaları ve bilgisizlik damgalarıdır. Türk ulusu, böyle kurumlara ve onlara katılmış olanlara katlanamazdı ve katlanmadı da.

[Laiklik — Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini yoktur. Devlet yönetiminde bütün yasalar, kurallar ve düzen-

lemeler bilimin çağdaş uygarlığa getirdiği ilke ve biçimler doğrultusunda, dünya gereksinimlerine göre yapılır ve uygulanır. Din anlayışı vicdana bağlı olduğundan, Cumhuriyet, dinle ilgili düşünceleri, devlet ve dünya işlerinden, politikadan ayrı tutmayı, ulusumuzun çağdaş ilerlemesinde başlıca başarı etkeni olarak görür.]

2. Toplantı yapma özgürlüğü ve 3. Basın özgürlüğüdür. Bu iki özgürlük aynı ilkeye dayanır. O ilke de insanların, düşüncelerini özgürce söyleyebilmek ve yayımlamak hakkıdır.

Yurttaşlar, kendi eğitim ve öğretimleri için ve halkın yararı açısından düşünce [473 (7)] alışverişinde bulunmalıdırlar. Düşündüklerini istedikleri gibi söyleyebilmelidirler.

En büyük gerçekler, kavrayış ve anlayışlar düşüncelerin, özgürce ortaya konması ve tartışılması ile ortaya çıkar ve yükselir.

"Toplantı, insanların birlikte düşünüp konuşmak ya da başka birinin sözlerini dinlemek amacıyla, geçici olarak bir araya gelmeleridir."

"Toplantı" insanların, bir şeyi birlikte izlemek için toplanmalarından ya da insanların, birlikte yapmak için sürekli olarak bir araya gelmeleri durumundan ayırt edilmelidir.

[475 (8)] Toplantı, ada yapılan kişisel bir çağrı üzerine, çağrılıların toplanmasıyla yapılan özel toplanma da değildir. Ülkenin dirlik ve düzenini bozacak biçimde ve yerlerde toplanmak, doğal olarak, yasaktır.

Toplantı özgürlüğü, basın özgürlüğünden daha eskidir. Ne var ki basın özgürlüğü, basımcılık tekniğinin ve gazeteciliğin ilerlemesiyle daha büyük bir önem kazanmıştır.

[474] Toplantı yapma özgürlüğü, anayasamız gereğince bireylerin doğal haklarındandır. Bu özgürlük ancak, 'Genel Toplantılar Yasası' çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Çünkü güvenlik ve toplumsal ve siyasal düzeni koruma ile yükümlü olan hükümetin, gereken önlemleri alabilmesi için toplantı günü ve yerinin, zamanında usulü çerçevesinde bildirilmesi gerekir.

[476 (6)] Basın özgürlüğü, yurttaşların, günlük ya da belirli sürelerle çıkan gazetelere, dergilere yazacağı yazılar ya da yapacağı resimler aracılığıyla, ve yayımlayacağı kitaplarla düşüncelerini serbestçe ve açıkça bildirmeleridir. Tiyatro, sinema ve gramofon, radyo, telgraf da düşüncelerin yayımlanması ve duyurulması için en önemli ve etkin araçlardır. Bir insanın herhangi bir yerde söylediği sözler orada bulunanlar arasında kalır; etkisi ancak bir an içindir ve sınırlıdır. Ne var ki, bu sözler, radyo ile söylenirse, bütün dünya işitebilir. Telgraf da düşüncelerin yayılması da en hızlı araçtır. Ancak söz bir plağa geçerse, özellikle, bir gazeteye, bir kitaba geçerse, düşünce saptanmış olur ve bütün dünyada okunur, doğal olarak gelecek [477 (2)] kuşaklara ulaşır. Herhangi bir yüzeye yapılan resim ve yazılan yazılar ve aynı şekilde yapılan heykeller de düşünceleri yaşatan yapıtlardır.

Türlü araçlarla saptanan ve hızla yayımlanan düşün-

celer, bütün insanlığın ilerlemesine ve tarihe büyük katkıda bulunur.

Kamuoyu

Ulusal egemenlik temeline dayalı temsili bir hükümette kamuoyu büyük bir rol oynar. Basın ve toplantı özgürlükleri olmadan ve kamuya ilişkin işler hakkında geniş bir eleştiri [478 (8)] ortamı yaratılmadan, kamuoyu görevini yerine getiremez. Ulusal egemenlik ve temsili hükümet düşüncesinin yayılması ve yükselmesi ancak kamuoyunun etkinliği ile olabilir.

Hükümetin düşüncesi, ülkenin düşüncesini temsil etmelidir. Hükümet, ülkenin düşüncesini anlayabilmek için, bu düşüncenin ortaya çıkmasına yol açan araçlara sahip olmalıdır. Gerçi hükümet, seçim zamanlarında ulusun düşüncelerini yakından [479 (9)] öğrenir, seçilen meclisler de ulusun düşüncesini temsil eder. Ne var ki, seçim zamanlarında ulusun yansıttığı düşünceler, hep aynı kalmaz. Bu nedenle, meclislerin, bu düşünceleri temsil edebilmesi uzun zaman sürmez. Kamuoyu ulusun içinden taşan, her tür düşüncenin bulunduğu bir denizdir. O denizde çeşitli akımlar, çeşitli tartışma dalgaları yaratır. [480 (10)] Kamuoyu, ruhsal bir dünyadır. Orada, ortaya çıkan düşünce savaşımı, dikkatli gözlerden gizli kalamaz. Eski çağlardaki demokrasilerde bu düşünce savaşımı, bütün yurttaşların her gün bir arada toplanarak yaptıkları toplantılarda ger-

çekleştiriliyordu. Bugün yurttaşların çokluğu ve uygar yaşamın yurttaşlara yüklediği günlük işler onların maddeten ve her gün bir arada toplanmalarına olanak [481 (11)] bırakmamıştır.

Bu nedenle kamuoyu, bir düşünce ortamı olmuştur ve bu ortamda kamuya ilişkin işlerin eleştirilmesi şu nitelikleri gösterir:

I) Eleştiri ve tartışma bütünüyle özgürdür. Bu özgürlüğü herkes, hiç kimsenin etkisi olmadan ve kendi kendine kullanır. Hükümeti ve meclisi dikkatli tutan güç eleştiri özgürlüğüdür.

II) [482 (12)] Kamuoyunun eleştiri özgürlüğü, başlıca birçok yayın yapma yoluyla olur.

Yayın, yolsuzluklara engel olur ve hükümeti yönetim yollarını doğru ve yerinde kullanma görevlerini yerine getirme zorunda tutar. Yayın, en etkili denetleme yoludur. Bu noktada "eleştirinin kolay, fakat bir şeyi yapmanın güç olduğu" gerçeğinin unutulmaması gerekir. Onun için:

[483 (13)] III) "Kamunun iyiliği" düşüncesi, her türlü eleştiri ve tartışmada, her zaman en başta göz önünde tutulması ve temel alınması gereken bir düşüncedir. İleri sürülen düşünceler, kamunun iyiliği adına ortaya atılmalıdır. Bu düşünce, çıkış noktası olunca, eleştiri ve tartışma devletin de yarına yapılmış olur ve yurttaşların toplumsal, siyasal eğitim düzeylerinin yükseltilmesini de sağlar.

IV) Kamuya ilişkin işleri eleştiri [484 (14)] özgürlüğü, hükümet ile halk arasında bir anlaşma ortamı yaratır. Hükümet yayın organları aracılığıyla kamuoyunu anlar ve

gerektiğinde onu gerekli belgelerle aydınlatır. Hükümetin, halkı ve halkın, hükümeti anlaması, onların bir bütün olarak birleşmelerini ve öylece kalmalarını sağlar.

Kamuoyunun Kendi Kendine Örgütlenmesi [485 (15)]

Hükümet tutum ve davranışlarını düzenlemek için, kamuoyuna önem verince, kamuoyu örgütlenir. Kamuoyunun sürekli, yararlanılabilecek bir durumda hazır bulunması, onun ancak bir örgüte sahip olmasıyla mümkündür. Bu örgüt de serbest eleştiri ve tartışma alanıdır. Bu alan, sürekli açık tutulmalı ve sürekli, çeşitli ve değişik düşüncelerle beslenmelidir. Bu ise basının çalışması ve kamu yararının her gün yeniden yeniye tartışılmasıyla olur. Kamuoyunun işlediği, canlı olduğu bir ülkede, gazeteler yayımlanmasa halk şaşkınlığa uğrar ve çılgına döner. [486 (16)] Sözünü ettiğimiz bu düşünce örgütünde, şu özellikler görülür:

1) Düşünce örgütü, bir azınlığın ya da birtakım seçkin insanların yarattığı, ortaya koyduğu bir kurumdur. Kuşkusuz, halk kitlesi bu örgüte katılır. Ne var ki, başka alanlarda, işlerde olduğu gibi, bunda da halk kitlesinin rolü etkin değildir. Gerçi halk, yayını yansıtıp iletir ve düşüncelere yandaş toplar, fakat düşünceleri ortaya koyan, ortaya atan ve yayın alanının odak noktasını oluşturan halk değildir.

2) Çağdaş düşünce örgütünde, gerçekte iki seçme tabakanın etkinliği vardır. Bu sınıflardan biri basın girişimlerini gerçekleştiren ve yönetenlerdir.

Basın, düşünceleri ortaya [487 (17)] koymak ve yayımlamak için gerekli araçlardır. Siyasal düşünceleri de üreten basındır. Basın girişimleri, gazete, dergi ve kitap basma yoluyla gerçekleşir.

Basının siyasal düşünceler üretmedeki rolü, çok daha başka niteliktedir. Çünkü, "siyasal düşünceleri ortaya atan, her zaman siyasal gruplar ve zümreler gibi belli düşünce dernekleridir". Kabul edilmesi gereken şudur ki, siyasal düşünceler, siyasal partilerin çıkarına olarak onlar tarafından ortaya konur. [488 (18)] Yoksa halk topluluğu içinde kendiliğinden ortaya çıkmaz.

3) İyice bilinmelidir ki, gazeteler, okul kitapları değildir. Kimi aşağı düzeyde insanların para ile yaptırdıkları basın savaşımları vardır. En âdi yalanları duyurmada ve yaymada basının kullanıldığı bir gerçektir. Basın ve düşünce özgürlüğünün karşı karşıya bulunduğu başka tehlikeler de vardır. Basın ve dahası düşünce derneklerinin, ulusal hükümetin etkisinden kurtularak, siyasal ve ekonomik kimi gizli amaçlara alet olmasından korkulur. Basının para ile satın alınabilmesi, uluslararası yüksek para çevrelerinin, basın üzerinde gizli etkisi ya da yalnızca yabancı devletlerin, örtülü ödeneğinin etkisi, işte bunların kamuoyunu aldatmalarından ve yanıltmalarından çok korkulur.

Nedir ki, özgürlükten çıkacak olan [489 (19)] bu kötülük ya da olumsuzluklar, kesinlikle çözümsüz değildir. İlkin basın özgürlüğüne meşru bir sınır çizilir. İkincileyin, gazeteler, özel bir örgüt kurarak, bununla kendi üzerlerin-

de ahlaksal bir etki yaratırlar. Başlangıçta bir kazanç işinden başka bir şey olmayan gazetecilik, zamanla toplumsal bir kuruluş durumuna gelebilir. Bundan başka halkın düşünsel ve siyasal eğitim düzeyi ve tutumu da bir güvencedir. Halk, belli gazeteleri okumaya ve onları birbirleriyle denetlemeye ve gazetecilik yalanlarına inanmamaya alışır. Bütün bunların ötesinde her şeyin açık olmasıyla iyi niyetin [490 (20)] gelişeceğine ve önemli sorunlar üzerinde iyi niyetli insanların her zaman çoğunluğu [490 (20)] gelişeceğine ve önemli sorunlar üzerinde iyi niyetli insanların her zaman çoğunluğu oluşturacaklarını kabul etmek uygun olur. "Çünkü her zaman dünyanın yarısı ve bir zaman da dünyanın tümü aldatılabilir. Ne var ki, bütün dünya her zaman aldatılamaz, kandırılamaz". Deneyimler göstermiştir ki, her şeyi söylemekten insanları yasaklamak, kesinlikle olanak dışıdır. Fakat, ulusal eğitim, ulusal görgü, görenek ve büyük manevi güçlere karşı hükümetin uygun gördüğü tutumu sayesinde, başkaldırıcı düşüncelerin yayılmasına olanak vermeyecek toplumsal [491 (21)] bir ortam yaratılabilir. Fakat, herhalde her şeyin söylenmesine izin vermek ve bunun karşısında da söyleyenlerin düşüncelerini eyleme dönüştürmelerine seyirci kalıp yalnızca önlemler getirmekle yetinmek anlamsızdır. Bütün halkın, eyleme geçtiği gün, onları tutuklayacak güç yoktur. Nasıl tıbbi bir sağlık koruma varsa, aynı şekilde toplumsal bir sağlık koruma da vardır. Her ikisi aynı ilkeye dayanır. Maddi mikropları yok etme olanağı olmadığı gibi, manevi mıkropları da yok etme olanağı yoktur. [492 (22)] Fakat kişinin vücudunda bedensel bir sağlıklılık yaratma mümkün olduğu gibi, toplumsal yapıda da manevi bir sağlık

yaratma ve bu yolla bir güç ortamı hazırlama olanağı vardır.

Gazeteler

[493] Türkiye Cumhuriyeti'nde, gazete çıkarmak, kitap yayımlamak, basımevi açmak için uyulması gereken kurallar, basın yasası ve basımevleri yasasında belirlenmiştir. Zararlı yayın ve kişilere saldırma durumunda yapılacak işlem, bu yasalarda ve ceza yasasında yazılıdır.

Bu konuda, bizce söylenecek sözler, şöyle özetlenebilir: Basının, genel yaşamda ve cumhuriyetin ilerlemesi ve gelişmesi için taşıdığı görevler yüksektir. Basının tam ve geniş olarak sahip olduğu özgürlüğün iyi yolda kullanılması konusunun ne denli ince ve hassas bir konu olduğu açıktır. Her türlü yasal bağdan önce, kalem sahibi bir kimse, bilime, gereksinimlere ve kendi [494 (23)] siyasal görüşlerine olduğu kadar yurttaşların haklarına ve ülkenin, her türlü özel görüşün üstünde olan yüksek çıkarlarına da dikkat etmek ve saygı göstermek manevi zorunluluğundadır. Ancak böyle bir zorunlulukla genel düzen sağlanabilir. Bununla birlikte basın özgürlüğünden ortaya çıkabilecek olan olumsuzlukları ortadan kaldıracak etkili yol, kesinlikle geçmişte sanıldığı gibi basın özgürlüğünü kısıtlama yolu değildir. Basın özgürlüğünden doğacak olan sakıncaların ortadan kaldırılması yolu, yine doğrudan doğruya basın özgürlüğüdür.

DERNEK KURMA VE EĞİTİM-ÖĞRETİM ÖZGÜRLÜĞÜ

5 Şubat 1930 Çarşamba

4) Dernek kurma özgürlüğü [495 (1)]

5) Eğitim-öğretim özgürlüğü

"Dernek, belli kişilerce bilgilerini ya da çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek amacıyla kurulan bir topluluktur.

(496) Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Dernekleri, Türk Ocakları, Kadınlar Birliği, (Türk Hava Kurumu, Türk Tarih Kurumu) gibi kulüpler de birer dernek sayılırlar.

Öğretim bir kimsenin, kendi bilgisini başkalarına öğretmesidir.

Buradaki eğitim-öğretimden amaç, aile içinde yapılan ders verme ve ders alma değildir. Bir okul açarak ülke genelinde öğretim yapmaktır.

Dernek kurma ve eğitim-öğretim özgürlükleri öteki

bireysel özgürlüklerden farklıdır. Çünkü bunlar ortak bir etkinliğin, sürekli uygulanışını gerektirir. Bu nedenle, yalnız bireysel haklar olarak değerlendirilemezler.

Dernek Kurma [497 (2)]

Dernekler, bir yandan toplumu destekler, fakat bir yandan da kurulan dernekler, devlet içinde başlı başına birer örgüt ve birer güç olacaklarından, devlet için tehlikeli de olabilirler. Bu nedenle, dernek kurma, anayasamızda, bireylerin doğal haklarından sayılmış olmakla birlikte, ayrıca bir yasayla belirlenmiştir. Dernekler yasasına göre:

a) Dernek, kurulduktan hemen sonra kesinlikle hükümete, usulü çerçevesinde bildirilmelidir.

b) Var olan yasalara, genelin törelerine aykırı, meşru olmayan bir temele dayanan ya da [498 (33)] devlet bağımsızlığını, hükümet biçimini bozmak, azınlıkları birbirlerinden ayırmak amacı güden dernekler kurulamaz.

c) Irk ve cinsiyete dayanan ve soyluluk sanlarıyla siyasal dernek kurmak yasaktır.

ç) Dernek üyelerinin, on sekiz yaşını doldurmuş olmaları koşuldur.

d) Gizli ldernek kurmak, kesinlikle yasaktır.

f) Derneklerin toplandıkları yerde herhangi bir silah bulundurmak yasaktır. Yalnız kulüplerde güvenlik görevlilerine bilgi vermek koşuluyla eskrim ve avcılık gibi sporlara ilişkin silahlardan gerektiği kadar bulundurulabilir.

Eğitim-Öğretim Özgürlüğü

Eğitim-öğretime gelince, bu da [499 (4)] çok önemli ve hassas bir konudur. Devlet, yurttaşların öğretim ve eğitimi ile çok ilgilidir. Bir kere, ilköğretimi zorunlu tutar ve genellikle öğretim hükümetin denetimi altında ve onun programları çerçevesinde olur. Çünkü öğretim özgürlüğü, niteliği dolayısıyla karmaşıktır. Bir yandan, bireysel özgürlüğün gereğidir, fakat ortak bir kuruluşa dayanır. Onun için öğretime yasayla özel bir düzen verilmesi [500 (5)] gerekir. Anayasada da buna ilişkin olan madde şudur: "Hükümetin denetimi ve gözetimi altında ve yasa çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir."

"Tevhid-i Tedrisat" yasasına göre "Türkiye sınırları içinde bütün bilim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na (Maarif Vekâleti) bağlıdır".

Yalnız Harp Okulunun kökeni olan askeri liseler, Milli Savunma Bakanlığı'na (Milli Müdafaa Vekâleti) bırakılmıştır.

Haber Verme ve Şikâyet Hakkı

"Türkler, gerek kendilerine, gerekse kamuya yönelik olarak yasalara ve kurallara aykırı gördükleri durumlarda, ilgili makama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi4ne [501 (6)] kişisel olarak ya da toplu olarak haber verebilirler ve şikâyette bulunabilirler. Kişisel olarak yapılan başvurunun

sonucunun dilekçe verene yazılı olarak bildirilmesi zorunludur." *

Bu şikâyet hakkı, söylendiği gibi bir haksızlığa karşı şikâyet niteliğinde olursa, bireysel hak olur. Fakat yasalardan şikâyet ve yasaların değiştirilmesine ilişkin bir öneri niteliğinde olursa, bu durum yurttaşın siyasal girişimi demek olur. Bunun usulü ve sınırı yasayla belirlenmiştir.

"Yasa önerme hakkı, Meclis üyesine ve Bakanlar Kurulu'na verilmiştir." **

Bunun dışında siyasal düşünce ve eğilimini göstermek isteyen yurttaş, kitap yazarak ve basından [502 (7)] yararlanarak isteğini gerçekleştirebilir. Kamuoyuna uyma yolunu seçen hükümetler ya da meclisler bunları göz önünde bulundururlar.

Bireysel Hak ve Siyasal Hak

Bireysel hak, siyasal hak demek değildir. Bireysel haklara, yurttaşlık hakları ya da kamu ya da sosyal haklar gibi adlar verenler olmuştur. Ad ne olursa olsun bireysel haklar, siyasal haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasal haklar, yurttaşların hükümete katılmasını sağlayan haklardır, bunun en açık ve belli örneği siyasal seçimdir.

---

* Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 82.

** Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 15.

Siyasal haklardan ancak [503 (8)] yasanın bu hakları kendilerine verdiği yurttaşlar yararlanabilir.

Siyasal haklar, cinsiyet, yaş ve yetenek ayrımı yapılmaksızın ulusun her bireyine verilmiştir. *

Bireysel haklar ise, ilke olarak cinsiyetleri, yaşları ve yetenekleri ne olursa olsun, ulusu oluşturan her bireye aittir. Bu hakların bir bölümü de gördüğümüz gibi, birtakım koşullara bağlıdır, bunun iki nedeni vardır:

1) Bu haklar kullanıldıklarında [504 (9)] siyasal bir etkinlik yaratabilirler, bu etkinlik hükümete doğrudan doğruya katılmak demektir. Basın özgürlüğü, toplantı özgürlüğü ve dahası geleceğin yurttaşlarını yetiştirme amacı güden öğretim özgürlüğü gibi.

2) Bireysel özgürlüğünü, henüz eylemli olarak kullanamayanların korunması söz konusudur. Örneğin, çalışma özgürlüğü kimi durumlarda sınırlandırılır. Çocuk ve kadınlar konusunda olduğu gibi.

Özgürlüğün Korunması ve Yaptırımları [(505 10)]

Çağdaş anayasalarda, bireysel haklar ve yurttaşın siyasal hakları belirlenmiştir. Ne var ki, hakların, eylemli olarak kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve

* Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 10.

sınırlarını çizen yasalar da gereklidir. Böyle olmazsa, anayasada sağlanan haklar, kullanılamaz, birer söz olarak kalır. Bu nedenle, hakların kullanılmasını belirleyip düzenlemek, kesinlikle gerekli bir kuraldır.

[506 (11)] Anayasa ve bu yasanın içeriğini, hükümlerin uygulanmasını belirleyip düzenleyen yasalar yurttaşların doğal ve siyasal hak ve özgürlüklerinin yaptırımlarıdır. Fakat asıl yaptırım, hükümettir. Yurttaş özgürlüğünü tanıyan, ona saygı gösteren, onun sağlanmasını ve korunmasını, en birinci görev olarak kabul eden siyasal yönetim biçimi doğaldır ki, demokrasi temeline dayanan cumhuriyettir. Eskiden özgürlüklerin korunması gibi bir sorun söz konusu değildi, çünkü özgürlük yoktu.

BAĞNAZLIĞI AŞMA (HOŞGÖRÜLÜLÜK)

[507 (1)] "Özgürlük, kuşkusuz ki, güçlükle sağlanabilir; fakat, herkese karşı, bağnazlığı aşan tutumlar ve hoşgörülü davranışlarla korunabilir."

Özgürlüğün, vicdan ve din özgürlüğünün ne olduğunu biliyoruz (Notlar s. 53).

Türkiye Cumhuriyeti'nde herkes Tanrı'ya istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinsel düşüncelerinden ötürü bir şey yapılmaz. Türk Cumhuriyeti'nin resmi dini yoktur. Türkiye'de, hiç kimse düşüncelerini başkalarına zorla kabul ettirmeye kalkışamaz ve böyle bir şeye izin verilmez. Artık gerçekten inanan dindarlar, içten inanç sahipleri, özgürlüğün gereklerini öğrenmiş [508 (2)] görünüyorlar. Bütün bunlarla birlikte, din özgürlüğüne, genellikle vicdan özgürlüğüne karşı bağnazca tutum büsbütün ortadan kalkmış mıdır? Bunu anlayabilmek için bağnazlığı aşmanın ne olduğunu irdeleyelim: Çünkü bu kavramın içerdiği anlam, anlayış, herkesin kendisine göre anlamasına çok

elverişlidir. Din özgürlüğünü bir hak olarak görmek istemeyen acaba kalmadı mı?

Vicdan özgürlüğünün, insan ruhunun, Tanrı'nın yüce nüfuzu altında, dinsel yaşamı yönetmek için sahip olduğu haktan başka bir şey olmadığını [509 (3)] bellemiş olanlar, acaba bugün nasıl düşünmektedirler? Bu gibiler, kendisi gibi düşünmeyenlere içlerinden olsun kızmıyorlar mı?

Bu söylediğimiz anlayışta olduğu sanılan kimselere, özgür düşünceli kişiler, acaba bir acıma duygusuyla üzülerek bakmıyorlar mı?

Bu saydıklarımız gibi, değişik inanışları olan kimseler, birbirlerine kin, nefret besliyorlarsa, birbirlerini aşağı görüyorlarsa ve dahası yalnızca birbirlerine acıyorlarsa, bu gibi kimselerde hoşgörü yoktur, bunlar bağnazdırlar.

Oysa hoşgörü sahibi olan bir kişi ne [510 (4)] kendi yurttaşının,ne de herhangi bir insanın kendi vicdanına ait inanışlarına karşı kin duyar; tam tersine saygı duyar. Hiç olmazsa başkalarının, kendininkine uymayan inanışlarını bilmezlikten, duymazlıktan gelir.

Bağnazlıktan kurtulma, hoşgörü sahibi olma budur. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, diyebiliriz ki, özgürlüğü özgürlük için sevenler, bağnazlığı aşmanın ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır. Her yerde genel olarak yaygın olan bağnazlıktır. Her yerde görülebilen barış ortamının [511 (5)] temeli, bağnazlık ile özgür düşüncenin birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir; temelin yıkılmaması, kin ve nefret tabanındaki dengeyi sağlayan fazla güç sayesindedir.

Bu söylediklerimizden çıkan sonuç şudur: Aramızda, artık özgürlük engelleyicilerinin kalmadığını sanıp, yalnız bizim gibi düşünen ve duyanlarla yaşadığımız yargısına varmak güçtür. Öyleyse görülen, bağnazlığı aşma değil, zayıflığın güçsüz bıraktığı bağnazlıktır.

Kuşkusuz, düşüncelerin inançların başka başka olmasından yakınmamak gerekir. Çünkü bütün düşünceler ve inançlar bir noktada birleşirse, bu, devinimsizlik belirtisidir, ölüm demektir. Böyle bir durum, elbette istenilen bir durum değildir. Bunun içindir ki, gerçek özgürlükçüler bağnazlığı aşmanın genel bir karakter olmasını isterler. Fakat iyi niyetle de olsa bağnazlığın neden olduğu yanlışlara karşı dikkatli olmaktan vazgeçemiyorlar. Çünkü iyi niyetle hiçbir zaman, hiçbir şey [513 (7)] düzeltilememiştir. İnsanların, ruhun rahatlaması için yakıldıklarını biliyoruz. Herhalde bunu yapan engizisyon papazları, iyi niyetlerinden söz ediyorlar ve iyi iş yaptıklarını sanıyorlardı.

Belki de bu düşüncelerinde gerçekten içtendiler. Ne var ki, bir beyinsizliği ya da bir hıyaneti, bir iş kalıbına uydurmak güç değildir; ve sonuçta bu da bir ad değiştirme sorunudur, diyebiliriz.

[514 (8)] İşte bu nedenledir ki, hoşgörüyü, gerçekten bir aldırmazlık ölçüsüne vardırmamak gerekir. Bu çok önemlidir.

Gerçi özgür olmak, herkesin hakkıdır; bunun için gerçek özgürlükçüler, özgürlükten yana olmayanlara karşı daha geniş davranılmasını isterler. Fakat bunların, hiçbir

zaman elleri, ayakları bağlı kurbanlık koyun durumuna boyun eğecekleri kesinlikle sanılmamalıdır.

Unutulmamalıdır ki, kimi insanlar geleceği, geçmişin arasından görmekte direnirler. Bunlar, ilgimizi [515 (9)] kestiğimiz geleneklere karşı bağlılığın kesinlikle yeniden sağlanmasını isterler. Bu tür insanlar, kendisinin inandığı gibi inanmayan kimseleri, istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini cenderede hissederler.

Herhalde bağnazlığı aşmak, istenen bir durum olduğu gibi, yaygınlaşması, genel bir karakter durumuna gelmesi, düşünsel eğitiminin yüksek olmasına bağlıdır.

İŞ BÖLÜMÜ [516 (1)]

İnsanların, maddi açıdan, düşünsel ve yaşamsal açıdan birtakım gereksinimleri vardır; toplumun da ortak gereksinimleri vardır. Herkes, kişisel gereksinimlerini tek başına sağlayamaz. Toplumun üyelerinden her biri, bir iş, bir şey yapar. Bütün bu işler, her insanın ve toplumun gereksinimlerini sağlar.

Demek oluyor ki, bir toplumun ve onun üyelerinin işleri, bireyleri arasında bölünmüştür. Buna iş bölümü derler.

İş bölümü, uygarlığın her evresinde vardı ve vardır. İlkel [517 (2)] kavimlerde, köklü bir düzenleme ile işler, kadınla erkek arasında bölünmüştür.

Erkek, av gibi hayvansal yiyecekleri, kadın da meyve toplamak, tarımla uğraşmak gibi bitkisel yiyecekleri sağlama işlerini yaparlardı. İşlerin böyle bölünmüş olması, kadınla erkeğin, yeteneklerine göre değildi. — Tamamen dinsel bir anlayışa dayanıyordu, birtakım boş inançlar yüzündendi. Bugün bile Afrika'da vardır. [518 (3)] Örneğin, kadının ineğe dokunması iyi sayılmayan bir şeydi. Kadınlar fıstık yağı çıkarırken erkeklerin orada bulunması gü-

nahtır. Bunun yanı sıra ilkel insan topluluklarında, şu türlü de bir iş bölümü oldu: Örneğin, kimi oymaklar, yalnız çömlekçilik; kimileri de yalnız silah yaparlardı.

Esnaf topluluklarının kurulduğu dönemde iş bölümü arttı. Çünkü her esnaf topluluğu bir iş görüyordu. Kimileyin aynı işleyemcilik dalı birçok kollara [519 (4)] ayrılır; marangozluk, doğramacılık gibi. Dahası bir işleyimcilik dalına ait işler, ayrı ayrı insanlara gördürülür; örneğin, odun ilkin oduncular, sonra bıçkıcılar, sonra doğramacılardan geçer. Bugünkü büyük sanayi çağında ise, iş bölümü çok ileri gitmiştir. Her ülkede, binlerce üretim alanı vardır.

İş bölümü, maddi işlerde olduğu gibi, [520 (5)] düşünsel ve siyasal, yönetimle ilgili işlerde de artmıştır; örneğin, bilim, her biri başlı başına bir konu ve yönteme sahip birçok bölümlere, birimlere ayrıldı. Bir kişinin, bir bilimi bütünüyle kavramasına artık olanak kalmadı.

İş bölümünü geliştiren etkenlerden başında nüfus çokluğu gelir. Sanat ve mesleklerin çokluğu ve bunların ayrı ayrı kişiler tarafından yapılması, yani iş bölümü sayesinde yaşam koşulları, kolaylaştırılıp [521(6)] dayanılabilir bir duruma getirilebilmektedir. Aynı zamanda büyük uzmanların yetişmesi, yaratıcılıklar ve ilerlemeler hep bu yolla olmaktadır.

İş bölümü insanlar arasında var olan doğal ve tarihten gelen bağlara yeni birçok güçlü bağlar katmıştır. Bu yeni bağlar, insanlara birbirlerinin eksiklerini tamamlatan ve yalnız bugünü değil, yarını da kurtarmayı amaçlayan bağlardır.

DAYANIŞMA [522 (7)]

"İnsanlar birbirine bağlıdır."

"Bilim, toplumların büyüklüğünü, gizini insanlara açmıştır; bu giz, birbirlerine olan bağlarıdır."

Bütün insanlar, toplumsal bir vücudun organlarıdır ve bu nedenle birbirine bağlıdır. Bu karşılıklı bağ, herkesi başkasının sorumluluğuna da karıştırır. Bir de insanlar, ölenlerin kültürel kalıtçıları olduklarından, aralarındaki bağlar, her zaman, her yerde söz konusudur.

Bu bağlar, doğaldır, toplumsaldır ve ekonomiktir. Bu doğal [523 (8)] bağın bize öğrettiği şudur: Özellikle, iş bölümü ve kültürel kalıtçılık nedeniyle herkes sahip olduğu şeyin, dahası kendi kişisel varlığının en büyük bölümünü atalarına ve aynı zaman diliminde yaşadığı insanlara borçludur.

Eğer böyle ise, yani eğer her yerde, insanın insana karşı bir borcu varsa, bütün borçlar gibi bunun da ödenmesi gerekir.

Bu borçlar, kim tarafından ödenmelidir?

- İnsanlar arasındaki doğal ve toplumsal bağlardan

[524 (9)] yararlanarak servet kazananlar tarafından! Çünkü eğer gelmiş geçmiş, adı bilinmeyen binlerce, birbirine zincirleme bağlı insanlar olmasaydı, bu servet birikimi de olmazdı.

Kime ödenmeli?

- Doğal ve toplumsal bağdan yararlanamayıp zarar görenlere! Gerçi bu alacaklıların kişi olarak tek tek bilinmelerine olanak yoktur. Fakat bu tür kişilerin, temsilcileri vardır; devlet ya da birçok sosyal yardım kurumları...

Nasıl ödenmeli?

- Bir kez, devlete vergi, özellikle artar vergi olarak ve sonra [525 10)] kendiliğinden, bağış olarak yardım kurumlarına verilebilir.

Bu söylediklerimizden, insanların birbirine bağlı ve birbirlerine yardımcı olmaklığından ötürü, geçmişin ve bugünün nimetlerinden hepsinin, eşit ölçüde yararlanamamış ve yararlanamamakta oldukları anlaşılıyor.

Bu eşitsizliği gidermek için bir kesim insandan, öteki kesim insanlar için adeta ödence (tazminat) isteniyor.

Bu birbirinden ayrımlılık gösteren yararlanma olanaklarının ortaya çıkmasının başlıca nedeni, kuşkusuzdur ki, insanların türlü nitelikleri ve yetenekleri dolayısıyla birbirlerine benzememeleridir.

[526 (11)] Bu noktada şöyle bir görüş eri sürülmektedir: Gelişerek ilerlemenin amacı, insanları birbirine benzetmektir; dünya bir birliğe doğru gitmektedir; insanlar arasında sınıf, derece, ahlak, giyim - kuşam, dil gibi ölçü ayrılıkları gittikçe azalmaktadır. Tarih, yaşama kavgasının

birbirinin ırk, din, kültür, görgü ve göreneğine yabancı olanlar arasında çıktığını göstermektedir. Birliği doğru gidiş, barışa doğru gidiş demektir.

"Dayanışma nedir?" konusunda bir fikir edinmek için en uygun olan düşünüş ve görüş, bu son irdelemeler olabilir.

[527 (12)] Ne var ki, yalnızca bir düşünce olarak ele aldığımız dayanışma kuramları, uygulamada "sosyal yardımlar" adı altında toplanabilir.

Bu sosyal yardımlara, devlet sosyalistliğine yaklaşarak ulaşılabilir. Bu yol, yasa yoludur.

Örneğin:

1) İş yasası,

2) Kentlerin ve işyerlerinin sağlık yönünden korunması [yasası],

3) Salgın hastalıklara karşı korunma [yasası],

4) İşçinin, yaşlılığa ve iş kazalarına karşı sigorta [yasası], 5) Hasta ve yaşlı yoksullara zorunlu yardım [yasası],

6) Çiftçi sandıkları [yasası],

7) Yardım dernekleri kurulması [yasası],

8) Toplu konut yapılması [yasası],

9) Okul çocukları için okullarda kooperatiflerin kurulması [yasası].

[528 (13)] Bütün bu tür derneklere, devlet bütçesinden yardım yapılır; bu ve buna benzer olanakları yaratmak için de yasalar düzenlenir ve uygulanır. [Böylece dayanışma kuramı, sosyal yardım yollarıyla gerçekleştirilmiş olur.]

Dayanışmanın, bu saydığımız biçimde, uygulamaları çoktur; fakat bu tür uygulamalar her yerde benimsenmiş değildir, hatta birçok eleştirilere de uğramaktadır. Özellikle dayanışma kuramının uygulanmasında, bireyin sorumluluk duygusunu zayıflatan ya da yok eden bir davranış olarak görmek isteyenler vardır. Bunlar diyorlar ki, güçsüzlüğümüzü, kusur ve ayıplarımızı toplumun üstüne atmak [529 (14)] bireysel sorumluluğu ortadan kaldırmaktır. Oysa, ahlak yasasının temeli, bireysel sorumluluktur.

Bu eleştiriler, zorla ve hukuksal olarak, toplumsal borç düşüncesini bir yana bırakmaya yetebilir. Dayanışmanın, ahlakın temelini oluşturduğu düşüncesi de sağlam bir sav olmayabilir. Ne var ki, dayanışmanın uygulamada şunları ürettiği de görülmektedir:

1) Başkasına olan iyilik, bize de iyiliktir; başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. [530 (15)] Bu nedenle, iyilikten yana olmak ve kötülükten kaçınmak gerekir.

2) Yaptığımız işler, çevremizde sevinçler ya da üzüntüler olarak yankılanır, bu durum bize vicdan görevlerini duyurur.

3) Dayanışma, bizi başkaları için hoşgörülü ve anlayışlı yapar. Çünkü başkalarının kusurlarında, bizim de istemeyerek çoğunlukla suç payımız olduğunu gösterir.

Özet olarak, dayanışma "herkes kendisi için" yerine "herkesin, herkes için" düşüncesini ortaya çıkarır. [531 (16)] Bu düşünce, toplumsaldır, ulusaldır, geniş ve yüksek anlamıyla insanın insancıllığıdır.

ÇALIŞMA-MESLEK [532 (1)]

"Çalışma, bireysel ve toplumsal bir zorunluluktur."

1) *Maddi varlık gereği:*

a) Mal ve para varlığı, insanın kendisi için gereklidir, çünkü insanın yaşama yönelik gereksinimleri vardır; bunlar karşılanıp giderilmedikçe insan yaşayamaz. İnsanın, düşünsel ve ahlaksal gereksinimleri vardır; bunlar giderilmedikçe, insanlık ve ahlak yönünden bağımsızlığı korunamaz. İnsan gibi yaşanamaz; insanın ruh dünyası kararır.

b) Maddi varlık aile ve devlet açısından da gereklidir. Çünkü yarınına güvenle bakamayan bir insan, bir aile kurmayı düşünemez ya da yaşama olanaklarından yoksun aileler kurulur. Yaşama olanakları kısıtlı olan ailelerden oluşan bir devletin varlığı da sağlam olmaz. Bir insan için mutluluk denilen şey, bu saydığımız koşulların yaratılmasıyla olur.

[533 (2)] İnsan maddi, düşünsel ve toplumsal yaşam olanaklarından yoksun kalırsa, sıkıntıya düşer ve umutsuzluğa kapılır. Gözlerini geleceğe çevirmeksizin yaşar. İnceleme ve araştırma için zaman bulamaz. Kişinin dü-

IV. *Çalışmak toplumsal bir görevdir:*

İnsan çalışır, ama işini ancak toplumun varlığıyla geliştirip olgunlaştırabilir. Yararlı, değerli bir duruma getirebilir. Ancak toplumun varlığı dolayısıyladır ki, kendisiyle öteki çalışanlar arasında sürekli bir alışveriş, iletişim düzeni oluşmuştur.

Eğer yapılan işin, kimseye yararı yok ise, çalışmak verimsiz bir uğraştan öte olmaz. Bu nedenle, topluma yararlı işler yapmak gerekir; bu durum, çalışmanın toplumsal bir görev olduğu yargısına götürür.

[538] Çalışmak genel bir yasadır; gelir sahipleri, zenginler de bu yasanın dışında kalamazlar; var olan servetini, ulusal servetin artmasına katkısı olacak yolda kullanmalıdırlar. Bir zengin, bedensel bir güç tüketerek çalışmak zorunluluğundan kurtulmuş olabilir; fakat böyle bir durumda etkinliğini düşünsel yönde göstermelidir.

[Türk ulusunun bağımsızlığı, bugünkü çocuklarının doğru görüşlülüğü ve yorulmak bilmeyen çalışma tutkularıyla büyük ve parlak olacaktır. (1923) Gazi M. Kemal]

MESLEK NASIL SEÇİLİR VE NASIL GERÇEKLEŞTİRİLİR? [539 (6)]

1. *Meslek seçimi:* Her zorla yapılan çalışma insana katı ve ağır gelir. İnsanın çalışmaktan hoşlanması ve zevk alması için uğraşı alanını, yani mesleğini yeteneklerine uygun ve gücü ile orantılı olarak seçmiş olması gerekir. Bu nedenle, gençlikte en önemli sorun, meslek seçimidir. Kişisel mutluluk ve aynı zamanda toplumsal yarar buna bağlıdır. Herkes yeteneği ile orantılı bir mevkide bulunmalıdır. Çoğu zaman bir genç, bir mesleği, onun dış görünüşteki yararlarına kapılıp seçmiş ise, kendisine verilen görevin zorluklarının [540 (7)] üstesinden gelebilecek nitelikte ve güçte değil ise, aşırı ölçüde ve gereksiz, yararsız çalışmalar yapmak zorunda kalır ve mutsuz olur. Bundan başka, bu işi daha iyi yapabilecek başka bir kişinin yerini almakla, haksızlık etmiş olur. Gençler, kıskançlık duygusundan ve başkalarının elde ettiği parlak sonuçların düşüne kapılmaktan sakınmalıdırlar. Ölçülülük ve toplumsal görev kaygısı bunu gerektirir.

Biri, subay üniformasının sırmaları hoşuna gittiği için asker olmak ister, öteki de bir yazarın ya da ressamın kazandığı servet ve ün, onun gözlerini kamaştırdığı için, zekâ, yetenek ve öğretim durumunu göz önünde bulundurmaksızın yazar ya da sanatçı olmak istese, bu gibi davranışların sonucu çoğunlukla düş kırıklığıdır. Başka bir açıdan konuya bakacak olursak, böyle kişiler gerçekte toplum için yitirilmiş değerlerdir, çünkü bunlar doğru olarak yönlendirilmiş olsalardı, kendilerine daha iyi bir yaşam sağlamış olurlardı; ve böylece de insanlığın mutluluğu arttırılmış olurdu. [541 (8)] Herhalde usa yatkın ve doğru olan budur: Herkes kendi yeteneğine göre bir iş tutmalıdır. İnsanın değeri, her işte belli olur. İşini iyi yapan kişinin bulunduğu durum ne olursa olsun, o iyi bir insan olabilir.

İnsan, kendine göre bir meslek seçmeyip de başka bir uğraşı alanına yönelmekle özgürlüğünü sınırlandırmış ve geleceğini, sanıldığından çok daha fazla yanlış yolda belirlemiş olur. Çünkü seçilen bir yoldan dönüş, pek kolay değildir, her mesleğin kendine özgü gerekleri, yol ve yöntemleri vardır. Bunlara insan, zorunlu olarak uyar, bağlı kalır.

II. *Mesleğin Erdemleri:* Her meslek belli yetenekler ve özel nitelikler ister. Bu, kuşkusuz bir gerçektir. Fakat kimi ortak olan erdemler vardır ki, bunlar aynı zamanda, kişinin başarısı ve kendisine verilmiş işlerin yolunda gitmesi için gereklidir. En aşağı basamaktan en yukarıya kadar genel koşullar aynıdır:

Üst düzeydekilere önem verme, saygı ve doğruluk; astlara ilgi gösterme ve üstlenilen işte özel çaba, doğruluk, soğukkanlılık gösterme. Bu gibi erdemler olmadan ne arkadaşlar arasında iyi ilişkiler kurulur ve ne de yapılan işte başarıya ulaşılır. Mesleğin kişiye yüklediği görev, yalnız o kişinin başarısını ve güvenliğini değil, belki daha çok toplumun refahını ilgilendirir.

[542 (9)] Yurt, bütün çocuklarının çalışması, yardımı ve katkılarıyla yaşar ve ayrıca, toplumun düzeneğinde işe yaramayan hiçbir parça yoktur. Devleti yöneten bakanla, yurdun refahına, elinin işiyle katkıda bulunan sanatkâr arasında yalnız küçük bir ayrılık vardır; o da şudur: Birinin görevi ötekinden daha önemlidir. Ama her ikisi de iyi yapılmak koşuluyla, ahlak yönünden aynı değeri taşımaktadır.

Bu nedenle, herkes kendisine düşen işten memnun olmalıdır. Mesleği ne olursa olsun, sonuçta bir yarar ortaya çıkaracak ve bir görevi yerine getirmiş olacaktır. İnsan, görevini yüreklilik, ataklık, doğrulukla ve namusluca yaparsa, elinden geleni yapmış olur. Aynı zamanda bu görevi, ötekilerine karşı kıskançlık ve çekemezliğe düşmeden yapmalıdır.

Yolunda, yalnız olmayacaksın; orada aynı ereğe varmak isteyen başkalarıyla birlikte yürüyeceksin. Bu yaşam yarışında, başkaları yetenekleri dolayısıyla sizi geçebilirler. Bir başarı, elinizden kaçabilir. Bundan dolayı onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Gerçekte önemli olan çabadır. İnsanın elinde olan ve onu mutlu eden yalnız çabasıdır.

III. *Girişim düşüncesi:* Bir tembellik ya da ahlak gevşekliği, çoğunlukla insanı, atalarının yaptıkları aynı işte ve aynı noktada tutuklu bırakır. [543 (10)] "Babam, büyükbabam böyle yaptılar. Ben niçin başka türlü yapayım" derler. Kuşaktan kuşağa dış yaşamın koşulları değişir. Yeni koşullara uymayan ve gelenekte direnen kişilerin yalnız kalması, zayıflığa düşmesi, yıkıma uğraması ve dahası yok olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bugün hiç kimse, bir gezi yolculuğu için yavaş giden eski bir arabanın, yolun güzelliklerinden yararlanmak için daha uygun bir taşıma aracı olduğunu ileri süremez.

Bir işte, ekspres treniyle giden bir yarışmacıyla yarış söz konusu olunca, at arabasıyla gitmek geç kalmak için en emin taşıttır. Her şey böyledir.

Her şeyde, en iyi olan ve insanın kendi gücüyle oranlı olan aranmalıdır. İnsan, yüreklilik göstermeli ve tehlikeyi göze alabilmelidir. İnsan, her yeni girişimde ayrı bir coşku ve zevk duyar, kendi değerini ve gücünü anlar. O zaman kendi kendisinin değerini daha iyi anlar, ve çevresinde de kendisine değer verdirir. Tek başına kalınca, kendi güçsüzlüğünün acısını çeker.

[Zafer, "Zafer benimdir" diyebilenin, başarı, "Başaracağım" diye başlayanın ve "Başardım" diyebilenindir. (1924) Gazi M. Kemal]

YURTTAŞLARIN DEVLETE KARŞI GÖREVLERİ [544 (1)]

25 Ocak 1930

Notlarımızın başında ve devletin yurttaşlara karşı görevleri konusunun işlendiği bölümde, devletin çeşitli ve birçok görevleri olduğu açıklanmıştı.

Görüldü ki, devletin görevlerini yerine getiren hükümetin, bu görevleri yapabilmesi için ve bunda başarılı olabilmesi için, yurttaşların da devlete karşı birtakım görevlerle yükümlü olması zorunluluğu vardır. Bu görevleri, burada gerektiği kadarıyla açıklayacağız.

Yurttaşın, devlete karşı belli başlı görevleri şunlardır:

A) Devlete, çeşitli adlar altında vergi vermek,

B) Askerlik yapmak,

C) Seçime katılmak. Bu en büyük görev olduğu gibi, aynı zamanda en kutsal haktır da.

[545] "Özgürlük, insanın tam olarak, düşündüğünü yapabilmesidir." (Teşkilâtı Esasiye, madde 15)

"Bireylerin, topluma kendi istekleriyle bıraktıkları haklardan geriye kalanını, diledikleri gibi kullanabilmeleridir."

ATATÜRK'ÜN EL YAZILARI

Millet Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye Halkına türk. **Milleti** denir. millet sözünden ne anlaşılır ; ne anlaşılmak lazımdır ? bunu anlatayım : sözlerimin kolay anlaşılması için, yine türk milletine bakacağım : Çünkü, dünya yüzünde ondan daha büyük ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlar tarihinde görülmemiştir Bugünkü türk milletine bir Resim tablosuna bakar gibi bakalım ve o şimdiye kadar edindiğimiz bilgilerin yardımıyle düşünelim ! bu tablode neler görüyorsak, bu tablo bize neler hatırlatıyorsa, onları, birer birer söyleyelim,

1. Türk milleti, Halk idaresi olan cümhüriyetle idare olunan bir Devlettir.
2. Türk Devleti layiktir. Her reşit dinini intihapta serbestir.
3. Türk milletinin Dili, Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve kolay olabilecek bir dildir. Onun için her türk dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalişir. Türk dili, türk milleti için bir Hazinedir. Çünkü türk milleti, geçirdiği nihayetsiz hadiseler içinde, ahlakının, anana-larının, hatıralarının, menfaatlarının, elhasıl bütün, kendi milliyetinin yapısını her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, türk milletinin kalbidir, zihnidir.

4 Türk milleti Asiyanın
garbinda ve Avrupanın
şarkında olmak üzere
kara ve deniz sınır-
larıyla
ayırt edilmiş, dünyaca tanın-
mış bir yurtta yaşar.
Onun adına (Türk Eli) denilen
Türk yurdu daha çok büyükte
yakın ve uzak zamanlarda
düşünülürse Türke yurtluk
etmemiş bir kıta yoktur.
Bütün dünyada, Asiyada,
Avrupada, afrika ve hatta
Amerika
Türk atalarına yurt
olmuştur. Bu hakikatler
ve bunlarla
yeni tarih vesikalariyle
malûmdur.

4)
Fakat bugünkü türk milleti, varlığı için bugünkü yurdundan memnundur. Çünkü türk, derin ve şanlı geçmişin; büyük kudretli ataların mukaddes miraslarını bu yurtta da muhafaza edebilecegi[illegible] o miraslari, şimdiye kadar oldugundan çok fazla zenginleştire bilecegi[illegible] emindir.

5. türk milletinin her kişisinde, bir takim farklarla ve fakat esasi şekilde birbirine benzer yapiliş farklarinin tahlil bulmak lazimdir. Çünkü Misir veya irak çöllerinden başlayan malum tarihten evvel, Siberya steplerinden başlayarak Asya Asiya, Rusya, Kafkaslar, Anadolu, dünkü ve

Çingenler yunanistan(?) Girit,
Romalılardan evvel orta Italya'ya
velhasıl bahri sefer sevahiline
kadar yayılmış ve yerleşmiş
ve bir başka başka iklimlerin
tesiri altında, başka başka
cinsten yerlilerle [redacted]
binlerce sene yaşamış. Kaynaş-
mış kadar eski ve çingene
[redacted] bir insan cemiyetinin
çingenler çocuklarının tamamen
tamamına birbirlerine
benzemeleri mümkün
müdür? her zaman, her yerde
küçük bir aile çocuklarının
bile tamamen birbirlerine
benzemeleri katî değildir
türk kavmının, yalnız bir
noktada, iklimin aynı olan bir

bir mıntakada belirmiş
zan etmek doğrü değildir.
Türk kavmi yukarda
söylediğimiz gibi, çok
büyük bir sahada vücüt
bulmuş Ailelerin birleşerek
Sop (klan) ve Sop'ların
birleşerek Boy (kabile) ve
Boyların birleşerek Öz
(aşiret) ve Öz'lerin ole bir-
leşerek (siyasi bir cemiyet olan)
(*) El (medine) ve
en nihayet El'lerin bir
merkezde birleşmeleriyle
büyük bir Camia-Vücuda
getirmişlerdir. Bu büyük
Türk Camiasını terkip eden
unsurların mahiyetleri
arasındaki Fark büyük
olmamakla beraber, meğer

MEHMET BEY'İN
RAY KULÜP
O L A Y I

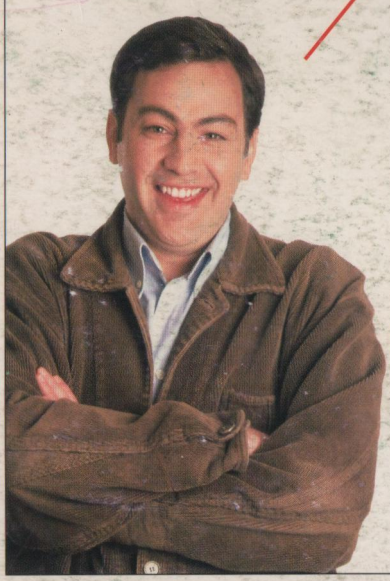
Evin önünde, dağın başında!

İster çekici, ister tamirci...

Akü bitti, karbüratör tekledi!

Selde, suda, depremde...

Benim kasko olayını duymayan kalmadı. Alaka had safhaya ulaştı!

RayKulüp'ten bi kasko yaptırıyorsun, bi daha kafanı takmıyorsun... Her yerde her zaman bi telefon... Pat! RayKulüp yanında. Avantajı ortada, olay harika!

RayKulüp, Ray Sigorta'dan özel otomobil kaskosu yaptıran herkese, otomatik olarak verilen bir hizmetler bütünüdür. ***Ray Sigorta'nın özel araç kaskosunda, sel ve deprem teminatları için sizden hiçbir ek prim alınmaz.*** *Bilgi almak için size en yakın Ray Sigorta acentesini hemen arayın.*

RAY SİGORTA

"Gücü, yanınızda."

Genel Müdürlük: Tel: (0-212) 249 51 81 Faks: (0-212) 244 17 39 - 249 38 13
Ankara Bölge Müdürlüğü: Tel: (0-312) 417 20 20 (5 hat) Faks: (0-312) 425 83 90
İzmir Bölge Müdürlüğü: Tel: (0-232) 483 35 06 - 483 72 46 Faks: (0-232) 489.86 05
Bursa Bölge Müdürlüğü: Tel: (0-224) 223 54 86 - 87 Faks: (0-224) 223 54 88
Adana Bölge Temsilciliği: Tel: (0-322) 457 06 83 Faks: (0-322) 454 77 61
K.K.T.C. Şube Müdürlüğü: Tel: (0-392) 223 21 51 - 223 27 77 Faks: (0-392) 223 68 59

Ray Sigorta Doğan Grubu kuruluşudur.

LOWE-ARAS